

Reservmormor- en extra resurs för barnen på daghemmet

En kvalitativ studie om daghemspersonalens upplevelse av reservmormors betydelse för barn på daghem

Emma Laahanen

EXAMENSARBETE	
Arcada	
Utbildningsprogram:	Det sociala området
Identifikationsnummer:	
Författare:	Laahanen Emma
Arbetets namn:	Reservmormor- en extra resurs för barnen på daghemmet En kvalitativ studie om daghemspersonalens upplevelse av reservmormors betydelse för barn på daghem
Handledare (Arcada):	Kiukas Carina
Uppdragsgivare:	Folkhälsan
<p>Sammandrag:</p> <p>I detta examensarbete behandlas Folkhälsans "Reservmormor"-verksamhet. Fokus ligger på hur daghemspersonalen anser att "Reservmormor"-verksamheten gagnar barnen på daghemmet. Syftet med detta examensarbete är att belysa varför "Reservmormor"-verksamheten är viktig i dagens samhälle. Till syftet hör att utforska på vilket sätt mor- och farföräldrarna är viktiga för barnen och vad daghemspersonalen anser att reservmormor kan bidra med på daghemmet. I arbetet utreds daghemspersonalens erfarenheter om verksamheten. Frågeställningar är: 1. Vad anser daghemspersonalen att reservmormor kan bidra med för barnen på daghemmet? 2. Vad är behovet av reservmormor i förhållande till barnens behov i dagens samhälle ur personalens perspektiv? Som kvalitativ datainsamlingsmetod har använts sex temaintervjuer. Examensarbetet innehåller en teoretisk del som baserar sig på litteratur och en empirisk del som grundar sig på intervjuerna. Arbetet är avgränsat till tre daghem med "Reservmormor"-verksamhet i huvudstadsregionen. Resultaten visar att detta är ett aktuellt ämne eftersom det finns barn i dagens samhälle som av olika orsaker inte har mor- och farföräldrar närvarande. Samhället och familjestrukturen har förändrats, vilket lett till att kontakten över generationsgränserna inte alltid är lika omfattande som tidigare. Resultatet visar att reservmormor kan erbjuda barnen en trygg famn och trygghet i barnens vardag. Reservmormor har tid för barnen, lyssnar på dem och diskuterar med dem. Hennes livserfarenhet märks i sättet att vara med barnen. Hon är tillgänglig för barnen och har ett visst lugn med sig. Reservmormor kan också lära barnen olika färdigheter.</p>	
Nyckelord:	Mormödrar, Far- och morföräldraskap, Barn, Daghem, Generationer, Sociala relationer, Samhällsförändring, Folkhälsan
Sidantal:	51
Språk:	Svenska
Datum för godkännande:	

DEGREE THESIS	
Arcada	
Degree Programme:	Social services
Identification number:	
Author:	Laahanen Emma
Title:	"Spare grandmother"- an additional resource for the children in the daycare A qualitative study of the daycare personnel's experience of the meaning of the "spare grandmother" to the children in daycare
Supervisor (Arcada):	Kiukas Carina
Commissioned by:	Folkhälsan
<p>Abstract:</p> <p>This thesis considers the activity of "spare grandmother" of Folkhälsan. The focus is on how the daycare personnel think that the "spare grandmother" activity benefits the children in daycare. The purpose of this thesis is to find out why the "spare grandmother" activity is important in society of today. The purpose is to investigate why the grandparents are important for the children and what the daycare personnel think that the "spare grandmother" can contribute to in daycare. The thesis investigates the daycare personnel's experiences of the activity. The research questions are: 1. What do the daycare personnel think that the "spare grandmother" can contribute to for the children in daycare? 2. What is the need of the "spare grandmother" in proportion to the needs of the children in society of today from the view of the daycare personnel? As a qualitative data collection method I have used six theme interviews. The thesis contains a theoretical part based on literature and an empirical part based on the interviews. The thesis is defined to three daycare centers with "spare grandmother" activity in the area of Helsinki. The results show that this is a topic of current interest because there are children in the society of today who do not have grandparents for some reason. Society and the family structure have changed which has resulted in not as extensive contacts between the generations as earlier. The result shows that the "spare grandmother" can provide the children a safe embrace in the everyday. The "spare grandmother" has time for the children, she listen to them and discuss with them. Her experience of life shows in her way of being with the children. She is available for the children and she brings a certain calm. The "spare grandmother" can also teach the children different skills.</p>	
Keywords:	Grandmothers, Grandparenthood, Children, Day Care Centers, Generations, Social relationships, Changes in society, Folkhälsan
Number of pages:	51
Language:	Swedish
Date of acceptance:	

INNEHÅLL

1	Inledning.....	6
1.1	Bakgrund	7
1.2	Syfte och frågeställningar	7
1.3	Avgränsning.....	8
1.4	Tidigare forskning	8
1.5	“Reservmormor”-verksamheten	11
2	Teoretisk referensram	13
2.1	Det socialpedagogiska behovet i ett föränderligt samhälle	13
2.2	Samhällets och familjens förändring	15
2.3	Betydelsen av barnets relationer till de vuxna.....	17
2.4	Kontakten över generationsgränserna	17
2.5	Mor- och farföräldrarnas betydelse för barnen	18
2.6	Daghemmet som utvecklingsmiljö	20
3	Metod.....	21
3.1	Kvalitativ datainsamlingsmetod	22
3.2	Temaintervjuer.....	24
3.3	Innehållsanalys.....	24
4	Etiska reflektioner.....	25
5	Resultatredovisning	27
5.1	Reservmormor på daghemmet.....	27
5.1.1	<i>Reservmormors uppgifter i de olika daghemmen</i>	<i>27</i>
5.1.2	<i>Planering av verksamheten med reservmormor</i>	<i>29</i>
5.1.3	<i>Behovet av reservmormor i daghemsverksamheten.....</i>	<i>30</i>
5.2	Barnen och reservmormor.....	31
5.2.1	<i>Vad kan reservmormor erbjuda barnen?.....</i>	<i>32</i>
5.2.2	<i>Barnens behov av reservmormor i dagens samhälle.....</i>	<i>34</i>
5.2.3	<i>Förhållningssätt gentemot reservmormor.....</i>	<i>35</i>
5.2.4	<i>Resurspersonens personlighet och kön– av betydelse?</i>	<i>37</i>
6	Analys.....	38
6.1	Vad kan reservmormor bidra med för barnen på daghemmet?	38
6.2	Vad är behovet av reservmormor i förhållande till barnens behov i dagens samhälle?	
	41	
7	Avslutande diskussion.....	43

7.1	Resultatdiskussion.....	43
7.2	Reliabilitet, intern och extern validitet samt metodval	46
7.3	Fortsatt forskning.....	47
7.4	Arbetslivsrelevans	48

Källor	50
---------------------	-----------

Bilaga 1 Anhållan om forskningslov för examensarbete

Bilaga 2 Informerat samtycke

Bilaga 3 Informationsbrev

Bilaga 4 Intervjuguide

1 INLEDNING

I dagens samhälle är kärnfamiljen den vanligaste familjeformen och kontakten med släkten har minskat. Barnen har ett stort behov av vuxenkontakter och behöver trygga vuxna i sitt liv. "Reservmormor"-verksamheten på daghem bidrar med en extra vuxenkontakt och vuxennärvaro som kan skapa trygghet för barnen och en tryggare vardag för dem.

Kontakten över generationsgränserna är en viktig aspekt i "Reservmormor"-verksamheten eftersom vissa barn kanske inte annars har möjlighet att lära känna en äldre person. Också de som inte har egna mor- och farföräldrar tillgängliga får på daghemmet en möjlighet att träffa en äldre person i form av reservmormor. Det är viktigt att kultur och tradition förs vidare från generation till generation så att kulturerna inte blir helt åtskilda. Detta är ett sätt för barnen att möta en äldre person och få lära känna den äldre generationen. Barn har mycket att lära sig av äldre människor med livserfarenhet.

På daghem är grupperna ofta stora och det finns lite personal. Då kan reservmormor finnas till som en extra resurs för barnen. Reservmormor är där för att lyssna på barnen, läsa för dem, diskutera med dem och kan erbjuda en extra famn och närhet. På daghemmen där vuxenkontakterna minskat är "Reservmormor"-verksamheten ett sätt att erbjuda en möjlighet till en extra vuxenkontakt.

Jag har länge vetat att jag vill jobba med barn och studera till barnträdgårdslärare. För att få barnträdgårdslärarbehörighet valde jag att skriva mitt examensarbete så att jag har barnen i fokus. Jag har valt att skriva om Folkhälsans "Reservmormor"-verksamhet eftersom det är ett aktuellt ämne i dagens samhälle, men det ännu inte skrivits så mycket om det. I detta examensarbete har jag undersökt vad daghemspersonalen anser att barnen får ut av "Reservmormor"-verksamheten och vad de anser att reservmormödrarna kan bidra med på daghemmet.

1.1 Bakgrund

Jag fick idén att skriva om generationsmötet mellan gammal och ung då jag jobbade på Folkhälsans allaktivitetshus i Vanda där det finns både ett åldringshem och ett daghem. Då tänkte jag att jag skall skriva om barn och åldringar tillsammans och om samarbetet mellan daghem och åldringshem. När jag fick höra om ”Farfar i skolan”- och ”Reservmormor”-projekten, som handlar om mötet mellan gammal och ung, blev jag direkt intresserad och bestämde mig för att skriva om och att undersöka den verksamheten. Jag valde att undersöka generationsmötet mellan pensionärer och barn istället för samarbetet mellan daghem och åldringshem.

Jag har valt att koncentrera mig på ”Reservmormor”-verksamheten, eftersom barn under skolåldern är det jag är mera intresserad av och min avsikt är att arbeta som barnträdgårdslärare då jag blir färdigutbildad socionom. På detta vis får jag med daghemsverksamheten, vilken jag själv är väldigt intresserad av.

När jag började undersöka vad som finns skrivet om ”Reservmormor”-verksamheten upptäckte jag att det är en relativt ny verksamhet som det ännu inte skrivits mycket om. Jag beslöt mig för att intervjua Gun-Britt Aminoff från Folkhälsan som ansvarar för verksamheten i Nyland. Reservmormor verksamheten behandlas i kapitel 1.6.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med arbetet är att belysa varför ”Reservmormor”-verksamheten är så aktuellt i dagens samhälle. Till syftet hör att utforska på vilket sätt mor- och farföräldrarna är viktiga för barnen och vad daghemspersonalen anser att reservmormor kan bidra med åt barnen på daghemmet.

Syftet är att utreda personalens erfarenheter av ”Reservmormor”-verksamheten. Jag söker svar på frågeställningarna ur personalens perspektiv. Mina frågeställningar är:

1. Vad anser daghemspersonalen att reservmormor kan bidra med för barnen på daghemmet?
2. Vad är behovet av reservmormor i förhållande till barnens behov i dagens samhälle ur personalens perspektiv?

Jag har sökt svar på syftet och frågorna från både litteratur och empirin, alltså genom intervjuer som jag gjort.

1.3 Avgränsning

Första avgränsningen jag gjorde var att jag valde "Reservmormor"-verksamheten, istället för att undersöka både "Farfar i skolan" och "Reservmormor" på daghem. Jag valde att koncentrera mig på barn under skolåldern. Andra avgränsningar jag gjort är att jag valt att ta med bara daghem som finns i huvudstadsregionen för undersökningen och bara daghem där reservmormödrarna är med i daghemsgruppen.

Jag valde att söka svar på mina frågeställningar ur daghemspersonalens perspektiv. Först tänkte jag också utreda saken ur barnens perspektiv, men jag avgränsade det ändå bara till daghemspersonalen eftersom arbetet annars blivit för digert. Dessutom tror jag att personalen bäst kan svara på frågorna, eftersom de är med och ser verksamheten. På detta sätt hoppas jag nå syftet med arbetet. Jag tar heller inte upp föräldrarnas och reservmormödrarnas perspektiv i mitt arbete. Detta betyder att jag ur daghemspersonalens perspektiv undersöker hur verksamheten gagnar barnen.

1.4 Tidigare forskning

Tidigare forskning om "Reservmormor"-verksamheten på daghem har jag inte hittat. Motsvarande forskning i skolmiljön har dock gjorts. Ann-Kristin Boström och Lena Holmberg har undersökt generationsöverskridande verksamhet i Sverige, medan UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) har gjort en in-

ternationell forskning kring begreppet generationsöverskridande lärande. Matthew S. Kaplan har gjort en internationell undersökning inom ramen för UNESCO.

På Stockholms universitet har Ann-Kristin Boström skrivit en doktorsavhandling med rubriken Lifelong learning, intergenerational learning and social capital. Meningen med arbetet var att undersöka sambandet mellan livslångt lärande, generationsövergripande lärande och socialt kapital. I arbetet undersöks Sveriges ”Klassmorfar”-program. Resultat av arbetet är att skolmorfädernas närvaro ökade det sociala kapitalet. Olika färdigheter, attityder, normer och värden fördes från morfäderna till eleverna och tvärtom. Klassmorfäderna upplevde arbetet i skolan som positivt och givande. Resultaten visar också att behovet av fler vuxna i skolan har ökat på grund av förändringar i det svenska samhället. Dessa skolmorfäder ansågs fylla behovet till en del. Både morfäderna och eleverna ansågs lära sig både informellt och formellt av denna växelverkan. Resultaten visar att morfäderna kände sig behövda och att de var till nytta, vilket förbättrade deras livskvalitet. (Boström 2003 s. 4, 138)

Ann-Kristin Boström har också gett ut en delrapport på Stockholms universitet på institutionen för internationell pedagogik med namnet ”Klassmorfar, en ny medarbetare i den svenska skolan. Ett generationsöverskridande projekt”. Delrapporten är till föreningen Klassmorfar för barnen och till Skolverket. I arbetet har 17 skolor undersökts och resultatet visar att både flickor och pojkar ansåg att klassmorfar hjälpte dem i skolan och på utflykter utanför skolan. Det ansågs också att klassmorfar löser konflikter och sätter gränser för vad som är tillåtet och inte tillåtet. I rapporten behandlas begreppet generationsöverskridande lärande. Delrapporten är en del av doktorsavhandlingen Lifelong learning, intergenerational learning and social capital. (Boström 2001)

Det är från Sveriges ”Klassmorfar”-projekt som Folkhälsans ”Farfar i skolan” och ”Reservmormor”-verksamhet härstammar. Verksamheten har utvecklats i Sverige, men man har i Finland gjort en del ändringar på förverkligandet (se kapitel 1.5).

UNESCO Institute for Education har utfört en mera övergripande internationell undersökning. År 1999 tog UNESCO initiativ till att samla ihop forskare från olika länder för att diskutera om vilken definitionen för generationsöverskridande lärande skulle bli.

Denna form av lärande fanns redan i många länder, men hade inte ännu en gemensam definition. Som resultat av samarbetet skrevs en monografi med namnet *Intergenerational Programmes: Public Policy and Research Implications an International Perspective*. Monografin publicerades år 2000 och i arbetet fanns då en skriftlig definition för begreppet generationsöverskridande lärande. (Boström 2001 s. 2) Definitionen lyder: "Intergenerational programmes are vehicles for the purposeful and ongoing exchange of resources and learning among older and younger generations" (UNESCO 1999 s. 3). Boström har i sitt arbete översatt det enligt följande: "Generationsöverskridande lärande förmedlar en medveten och pågående ömsesidig överföring av erfarenheter och kunskap mellan äldre och yngre generationer". (Boström 2001 s. 3)

I monografin tas upp att generationsöverskridande program har funnits redan länge och att det inte är något nytt begrepp även om det inte beskrivits tidigare på detta sätt. Rapporterna i monografin visar att förändringar i familjestrukturen har orsakat ett glapp mellan generationerna, både i industrialiserade länder och utvecklingsländer. Den visar också att både unga och gamla kan lära varandra nya färdigheter genom samarbete. (UNESCO 1999 s. 3, 4)

Annan tidigare forskning är Lena Holmbergs delrapport med rubriken *Möten över generations- och etnicitetsgränser*. Arbetet behandlar barns och äldres lärande i möten. Barn med utländsk bakgrund träffade svenska pensionärer för att umgås med dem. Meningen var att äldre svenskar skulle bli barnens vänner och att de skulle lära sig av varandra och om varandra. Forskningen visar att barnen lärde sig mycket av pensionärerna och deras erfarenheter. Barnen fick också en annorlunda bild av pensionärer som "pigga gamlingar". (Holmberg 2003 s. 7, 105)

Matthew S. Kaplan Ph.D har gjort en undersökning inom ramen för UNESCO Institute for Education med namnet *School-based Intergenerational Programs*. Syftet med arbetet är att erbjuda information om hur generationsöverskridande program i skolan fungerar och utreda inverkan av dessa program på deltagarna, skolorna och de omkringliggande samhällena. I arbetet undersöks vilken nytta programmen har i skolvärlden, på elevernas lärande och uppväxt och nyttan för de äldre. Som slutsats av arbetet finns en översikt över sådant som skall tas i beaktande vid utveckling och utvärdering av generations-

överskridande program. Kaplan anser att det finns lite planerad och dokumenterad information om nyttan av verksamheten. (Kaplan 2001)

1.5 "Reservmormor"-verksamheten

Jag intervjuade Gun-Britt Aminoff på Folkhälsan, som ansvarar för "Reservmormor"-verksamheten i Nyland, för att få veta mera om "Farfar i skolan"- och "Reservmormor"-verksamheten. Aminoff berättade om att idén att engagera äldre vuxna först i skolvärlden, och senare i daghemsvärlden, har kommit till Finland från Sverige. I Sverige kallas verksamheten för "Morfar i skolan" eller "Klassmorfar". Där handlar det om ett arbetslöshetsprojekt där morfäderna får betalt och ofta är äldre invandrarherrar. I Finland började verksamheten i Åbo där en förening som hette Tukivaarit medfostrare, med Börje Gorschnik i spetsen, började föra in äldre herrar i skolvärlden. Dessa herrar kallades för medfostrare. Verksamheten baserade sig på frivillighet och var avsedd bara för män. I Finland satsade man på de stora åldersklasserna som håller på att gå i pension, i stället för på arbetslösa. (Aminoff 2010)

Efter att verksamheten kommit igång i Åbo byggdes det i södra Finland upp en arbetsgrupp, som bestod av Folkhälsan, Förbundet Hem och Skola, Svenska Pensionärsförbundet och Helsingfors stads utbildningsverk. Denna grupp började tillsammans bygga upp denna generationsöverskridande verksamhet som kom att heta "Farfar i skolan". I södra Finland tyckte man att huvudsaken var att få med äldre människor i skolvärlden och man beslöt att ta med också kvinnor, alltså skolfarmödrar, i verksamheten. Man beslöt ändå kalla verksamheten för "Farfar i skolan" för att locka med mera män. (Aminoff 2010)

Verksamheten kom ordentligt igång åren 2001-2002. Efter att verksamheten etablerats märkte man så småningom att det fanns också ett visst behov och intresse av liknande verksamhet i daghemsvärlden. Det var framför allt skolfarmödrarna som meddelade att de var intresserade av att jobba med lite yngre barn och på det sättet kom verksamheten igång. Inom daghems- och förskolesektorn började man kalla det för "Reservmormor",

eftersom det oftast då var kvinnorna som var intresserade av att vara tillsammans med de yngre barnen. (Aminoff 2010)

”Reservmormor” är ett ganska nytt projekt som Folkhälsan startat med. Som reservmormor eller reservmorfar kan man vara en extra vuxen för barn under skolåldern. En reservmormor eller -morfar är en extra resurs på daghem, förskolor och familjecaféer. De är till för barnen för att lyssna på dem, läsa för dem, diskutera med dem och finnas till som en extra trygg vuxen i verksamheten. Reservmormödrar och -morfäder är en eftertraktad resurs som redan finns på några daghem, förskolor och eftisar i Nyland och Österbotten, men långt fler institutioner skulle önska sig en. (Folkhälsan 2010)

Barnen behöver flera trygga vuxna i sitt liv eftersom föräldrars och barns gemensamma tid ofta är begränsad och far- och morföräldrarna bor kanske långt borta. ”Reservmormor”-projektet handlar om att få äldre med i daghemsverksamheten och på det sättet öka vuxennärvaron och tryggheten i barnens vardag. (Folkhälsan 2010)

Verksamheten är uppbyggd så att det är en frivillig insats och är avsedd för pensionärer i åldern 60+. Man har alltså satsat på de stora åldersgrupperna som nu går i pension. Man har strävat efter att det finns en föräldrageneration mellan barnen och dessa far- och morföräldrar. I Nyland finns för tillfället 47 skolor, 7 förskolor, 7 daghem och en eftis som har medfostrare. Dessa medfostrare är 95 till antalet (Aminoff 6.4.2011). Verksamheten har egentligen fyra målgrupper i och med att barnen, de äldre, personalen i skolan och på daghemmen och föräldrarna alla kan få ut någonting av verksamheten. (Aminoff 2010)

Aminoff anser att det som en reservmormor kan erbjuda barnen i första hand är att barnen får träffa en äldre person som hämtar med sig ett visst lugn. Reservmormor hinner ha ögonkontakt med barnen och faktiskt se dem. Reservmormödrarna kommer med en lite lägre puls och tar det lugnt. De hinner notera om något barn mår illa eller behöver prata om någonting. De har tid att hålla barnen i famnen eller hålla dem i handen. Aminoff lyfter också fram att de äldre finns som ett språkstöd för barnen i och med att de ofta läser sagor och på det sättet stärker barnets språk. (Aminoff 2010)

Det som är gemensamt för de äldre som är med i verksamheten är att de gärna vill göra något nyttigt. De vill ha någonting viktigt att göra och känna sig behövda. Det är en viss sorts människotyp som söker sig till denna verksamhet och därför är det inte alltid så lätt att hitta de intresserade. Man skall gärna som pensionär förbinda sig att en gång i veckan hela året besöka daghemmet. Det betyder att man faktiskt måste vara intresserad av barnen. De människor som söker sig till verksamheten är ofta glada och positiva samt orkar och ids komma en gång i veckan. En del vill vara med eftersom deras egna barnbarn bor långt borta eller så kanske de inte har barnbarn alls eller så vill de lära känna barn. Det som ändå är gemensamt för dem alla är att de tycker om barn och vill dela sin tid med barnen. (Aminoff 2010)

2 TEORETISK REFERENSRAM

Teorin är baserad på socialpedagogiken och arbetet har ett socialpedagogiskt perspektiv. Enligt Madsen (2006) är ett av socialpedagogikens syften att utveckla sociala relationer. Via ”Reservmormor”-verksamheten skapas möjligheter till sociala kontakter. ”Reservmormor”-verksamheten kan vara ett sätt att höja livskvaliteten och bidra till en mera meningsfull vardag för barnet på daghemmet.

2.1 Det socialpedagogiska behovet i ett föränderligt samhälle

Uppkomsten av det socialpedagogiska tankesättet och den socialpedagogiska verksamheten har sin grund i att industrialiserings-, urbaniserings- och moderniseringsprocesserna ändrade på de traditionella livsformerna och på sociala strukturer. De europeiska samhällenas förändring lyfte fram behovet av ett socialpedagogiskt tänkande. Socialpedagogiken hade som uppgift att förebygga och underlätta de sociala problemen som uppstod. (Hämäläinen & Kurki 1997 s. 11) Socialpedagogiken har vuxit fram för att det i samhället finns grupper och individer vars integration är hotad. Med hjälp av socialpedagogiken försöker man skapa bindande och ömsesidiga sociala relationer mellan individer och gemenskaper. (Madsen 2006 s. 11) Centralt för socialpedagogiken är att befrämja integration i samhället och att aktivera människor till att förbättra sina livs-

ständigheter (Hämäläinen & Kurki 1997 s. 14, 23). Stärkande av självbilden och befrämjandet av välmående är också centralt för socialpedagogiken (Hämäläinen och Kurki 1997 s. 11, 19).

Människors vardag och bemästring av vardagen är i centrum för socialpedagogiken. Det handlar inte bara om att man klarar av vardagen, utan det är meningen att man hittar nya möjligheter att förbättra sin livskvalitet. (Hämäläinen & Kurki 1997 s. 191)

Socialpedagogikens uppgift i samhället kan beskrivas som samhällets strävan till att förebygga och lösa sociala och pedagogiska konflikter som kan hota den samhälleliga integrationen. Det grundläggande syftet är att utveckla sociala band mellan människor, samt mellan individer och de samhälleliga institutionerna, som till exempel familjen och daghemmet. Socialpedagogiken behövs på samhällets konfliktplatser då människors livsvillkor är hotade. Socialpedagogikens syfte är också att förebygga sociala och pedagogiska konflikter i människors vardagsmiljöer. Socialpedagogikens förebyggande åtgärder är viktiga framförallt där barn och familjer lever sina vardagsliv. (Madsen 2006 s. 65)

I och med det förebyggande perspektivet aktualiseras det socialpedagogiska perspektivet i allmänpedagogiska institutioner, såsom skola och daghem. I dessa institutioner strävas det till stödjande av barns och ungdomars möjligheter till ett meningsfullt vardagsliv. Målet med socialpedagogiken är mobilisering av människors nätverk, relationer till betydelsefulla andra och utveckling av kompetenser för att kunna bemästra vardagslivet. (Madsen 2006 s. 203)

Det moderna samhället har behov av ett ämnesområde som socialpedagogik som följer med samhällets modernisering. Kunskap och metoder utvecklas i och med att samhället förändras. I samhället förs diskussion om marginalisering, utstötning och social exklusion, vilka alla är relevanta problem inom socialpedagogiken. Socialpedagogikens teoretiska och metodiska grund har alltså stor relevans och aktualitet i det föränderliga samhället. (Madsen 2006 s. 60) Socialpedagogikens utveckling sker i samspel med förändringar i de socialpolitiska målsättningarna. (Madsen 2006 s. 37) Socialpedagogiken går hand i hand med samhällets förändringar. (Hämäläinen & Kurki 1997 s. 13)

2.2 Samhällets och familjens förändring

Förändringar i samhället har lett till förändringar i familjestrukturen och till mindre kontakter utanför familjen. Mindre nätverk bidrar till att vuxenkontakterna minskar hos barnen. Genom "Reservmormor"-verksamheten kan man i daghemsvärlden komma med en extra resurs för barnen.

I dagens samhälle kan reservmormor ha en viktig betydelse, eftersom kontakten mellan barnen och de äldre inte är likadan och lika naturlig som tidigare, då flera generationer levde tillsammans. Tidigare bestod familjen av flera generationer medan kärnfamiljerna med föräldrar och barn är vanligast i dagens samhälle. Då generationerna levde tillsammans kunde de äldre ge stöd och dela med sig av egna erfarenheter och därför har avståndet mellan generationerna lett till att många föräldrar upplever sin roll som förälder som diffus. (Handbok för medfostrare i skolan s. 5)

Man kan dela upp Finlands historia i tre olika tidsperioder. Dessa är jordbrukssamhällets period, det industriella moderna samhället och det postmoderna service- och informationssamhället. Alla dessa perioder har påverkat familjeuppfattningen, barnuppfostran och familjens ställning i samhället. I jordbrukssamhället producerades nästan allt det nödvändiga i det egna hushållet eller i det lokala samfundet. Familjen säkrade uppehållet och grundtryggheten. Det var familjen som tog hand om de äldre och sjuka och ansvarade för uppfostran av barnen. Till familjen hörde man ifall man var släkt med varandra, vilket betyder att familjerna var stora så som också antalet barn i familjerna. Samhället hade inte socialservice att erbjuda och därför var familjens betydelse väldigt viktig. (Vilén et al. 2006 s. 56-58)

I slutet av 1800-talet började industrialismen och därpå följde en ökning av förvärvsarbete, med befolkningstillväxt och urbanisering som blev allt vanligare. Livet på landsbygden fick så småningom ge vika för industrialismen. Familjeuppfattningen blev allt mer centrerad och kärnfamiljen allt vanligare. Finland blev ett modernt industrisamhälle först efter andra världskriget. Den rådande familjetypen kom att bli en två generationers

kärnfamilj, med föräldrar och barn. Kontakterna och banden till släktingarna har förändrats och ofta blivit svagare. Eftersom samhället och individernas behov har förändrats har man skapat ett socialskyddssystem för att ersätta det grundskydd som familjen och närsamhället tidigare stod för. Samhället har tagit över en del uppgifter som tidigare hörde till familjen och det har lett till att familjens betydelse har förändrats. Till dessa uppgifter hör bland annat uppfostran och skolning av barn, omvårdnaden av äldre och sjuka och tryggheten av invånarnas uppehälle i fall av arbetslöshet, sjukdom och ålderdom. (Vilén et al. 2006 s. 58-60)

I det postmoderna industrisamhället har familjen allt färre gemensamma kontakter utanför familjen och de naturliga nätverken fattas. Släktens betydelse har minskat, men inte försvunnit helt och hållet. Man bestämmer själv hur mycket kontakt man har med sina släktingar. Då man stöter på problem i livet är släkten fortfarande ofta ett viktigt stöd-nätverk. De familjer som inte har naturliga kontakter till sina släktingar och som har få vänner och små bekantskapskretsar kan ha svårt att klara av problem i vardagen. De har ingen att berätta för om sina problem och vardagliga kunskaper och färdigheter förs inte vidare från en generation till nästa. Detta leder till nyhjälpshet bland annat i barnuppfostran. (Vilén et al. 2006 s. 62). Likaså bidrar mindre släkt nätverk och sociala kontakter utanför familjen till att vuxenkontakterna blir allt färre. Ofta hopar sig problemen till en del av familjerna som sedan har allt fler problem. (Vilén et al. 2006 s. 65)

Nuförtiden är kärnfamiljen den vanligaste familjeformen i Finland och de hushåll där mor- och farföräldrarna bor tillsammans med sina barnbarn har minskat under de senaste årtiondena till ungefär 20 000. De flesta barn under skolåldern har åtminstone en av mor- och farföräldrarna vid liv. Mor- och farföräldrarnas uppgifter är inte så tydliga i den finländska kulturen där individualismen framhävs. Därför är ofta ansvaret för att försörja barnen och för barnens välmående hos föräldrarna. I andra kulturer som kännetecknas av gemenskap har mor- och farföräldrarna mera rättigheter och skyldigheter. I dessa kulturer räknas de ofta som familjemedlemmar. (Rotkirch et al. 2010 s. 5)

2.3 Betydelsen av barnets relationer till de vuxna

För att utvecklas till självständiga individer behöver barn goda förebilder och trygga relationer till vuxna. Genom goda kontakter till vuxna får barnen den trygghet och det beskydd de behöver. Gemenskapen och identiteten utvecklas också genom kontakterna. Reservmormor finns som en vuxenkontakt som barn är i behov av. Ökad vuxennärvaro skapar också trygghet bland barnen. (Handbok för medfostrare s. 6)

Det är viktigt att barnet har någon som lyssnar. Det behöver inte vara föräldrarna utan det kan vara till exempel lekkamratens mamma eller pappa, läraren eller hobbyledaren. Det är viktigt att det finns ett gemensamt ansvar för barnen. (Sinkkonen 2001 s. 228) Att det finns en närstående vuxen närvarande minskar barnets stress. (Taipale 2002 s. 262)

För en bra barndom behöver barnet tid av föräldrarna och av andra vuxna. Barnets utveckling och uppväxt påverkas av den tid de vuxna tillbringar tillsammans med barnet och finns närvarande för barnet. Den tid de vuxna har att diskutera med barnet gynnar också barnets utveckling. Vuxna hemma, på daghemmet, i skolan och i barnets omgivning påverkar barnets utveckling. Barnets trygghet ökar i och med långvariga och nära relationer till vuxna. Dessa relationer skyddar barnet och förebygger problem. (Sulku 2001 s. 25, Sulku & Aromaa 2001 s. 51)

Sociala nätverk är resurser för den enskilda individen i och med att det är ömsesidiga relationer som står till förfogande för individen. Människor med större och tätare sociala nätverk har lättare att handskas med problem, än människor med ett svagt nätverk. (Madsen 2006 s. 140)

2.4 Kontakten över generationsgränserna

I dagens samhälle behövs mera arrangerade möten mellan generationer eftersom kontakterna är bristfälliga och klyftorna mellan generationerna har ökat. Projekt som överför erfarenheter och kunskap mellan äldre och yngre generationer är allt viktigare, då

generationsklyftorna ökat speciellt i industriländerna i väst. Det finns många barn som träffar sina mor- och farföräldrar sällan eller inte alls. (Handbok för medfostrare s. 5, 7)

Alla barns mor- och farföräldrar är inte vid liv längre. En del barn kan inte eller får inte träffa sina mor- och farföräldrar så mycket, medan andra barn har mor- och farföräldrar som bor långt borta. (Alfvén & Hofsten 2007 s. 116) De kan bo i andra ändan av Finland eller till och med på andra sidan jordklotet (Dieckmann 2002 s. 13). Detta gör att det kan bli svårt för barnbarnen och mor- och farföräldrarna att lära känna varandra. Skilsmässor och andra konfliktsituationer kan åstadkomma ett glapp mellan mor- och farföräldrarna och barnbarnen, likasom mor- och farföräldrarnas arbetssituation. I dessa fall kan en extra mor- eller farförälder vara en väldigt stor tillgång för barnet. Då har barnet någon nära som intresserar sig för barnet och beundrar denne. Också för de barn som har egna mor- och farföräldrar nära kan en extra resursperson vara en stor tillgång. (Alfvén & Hofsten 2007 s. 116-118, Dieckmann 2002 s. 13)

Det finns många som gärna skulle vilja vara mor- eller farförälder, men som av olika orsaker inte har barnbarn. För dem kan ett socialt mor- eller farföräldraskap vara en lösning. De kan fungera som reservmor- eller farförälder för bekanta familjer eller i skolor och på daghem. (Rotkirch & Fågel 2010 s. 50) På detta vis kan de barn som inte av en eller annan orsak har mor- och farföräldrar få kontakt med den äldre generationen (Kumpula 2010 s. 76).

2.5 Mor- och farföräldrarnas betydelse för barnen

Alla barn behöver mor- eller farföräldrar som trygga vuxna för att stöda deras uppväxt. Det är viktigt med kontakter över generationsgränserna för att kultur och tradition skall föras vidare och för att öka växelverkan mellan barn och äldre. (Ijäs 2004 s. 7) Uppfostran är en del av kulturen och genom uppfostran förs en del av kulturarvet vidare. Detta betyder att samhällets värden, normer, roller och tradition förs från generation till generation. (Hämäläinen & Kurki 1997 s. 24)

De som hör till de äldre generationerna har livserfarenhet och ofta tid för barnen. (Ijäs 2004 s. 7) Mor- och farföräldrar har under historiens gång haft olika uppgifter, men det som alltid hört till mor- och farföräldrarna är förmedling av kunskap och livserfarenhet till barnbarnen. (Dieckmann 2002 s. 34) Mor- och farföräldrarna vill ofta gärna lära vidare olika färdigheter till dagens barn (Fågel 2010 s. 56).

Mor- och farföräldrar kan också berätta om hur det var förr i tiden. De kan till exempel berätta om hur det var innan tv:n fanns, vad man åt hemma och om hur korna mjölkades för hand. De kan också lära barnen snickra, sticka, odla grönsaker, meta och hur man syr i en knapp. Det som är viktigt är att de har tid för barnen. De har tid att läsa högt för barnen, spela spel, gå i skogen och baka bullar med dem. Mor- och farföräldrarna kan berätta om sitt eget liv för barnen, lyssna på barnen och prata med dem. (Alfvén & Hofsten 2007 s. 68) Barnen är ofta intresserade av hur det var tidigare och om mor- och farföräldrarnas egen barndom. Mor- och farföräldrarna har också en viktig uppgift i att erbjuda barnen en trygg famn. Då barnet får sitta i famnen känner denne trygghet och närhet. (Taipale 2002 s. 172, 241)

I och med att många mor- och farföräldrar ofta har det bättre ekonomiskt ställt än deras vuxna barn, kan dagens mor- och farföräldrar ofta erbjuda sina vuxna barn ekonomiskt stöd och hjälpa dem i praktiska saker, som till exempel i att sköta barnen. Dessutom har pensionärer ofta tid för barnbarnen. Detta kan vara ett stort stöd för familjer där föräldrarna har arbetsrelaterad stress, mycket att göra och är upptagna. (Rotkirch et al. 2010 s. 6)

Far- eller morföräldraskap behöver inte alltid vara genetiskt. Man kan se det som en relation mellan generationerna. Det som är viktigt med far- och morföräldraskapet är omsorgen och anknytningen, godkännandet och att man erbjuder trygghet. (Ijäs 2004 s. 97) Det finns många barn som skulle behöva någon som bryr sig om och finns till som en trygg vuxen. Det behöver inte alltid vara de biologiska mor- eller farföräldrarna, utan någon som har tid och intresse för barnet. (Ijäs s. 27) Det som är viktigast för barnet är kärlek, anknytning och lojalitet, speciellt då livssituationerna ändras och barnets liv annars inte är stabilt. Långsiktiga förhållanden och att man kan lita på de som är i far- och

morföräldraåldern är viktigt för barnet. (Ijäs s. 97) Till mor- och farföräldragenerationen hör att ta hand om den nya generationen (Taipale 2002 s. 59).

Barn ser och hör saker i sin omgivning som de inte förstår och som förblir oklara och diffusa för dem om inte vuxna hjälper dem att förstå och förklarar för dem. Det är oundvikligt att ämnen som till exempel krig, våld och skilsmässa inte skulle påverka barn. Dessa teman tar barn sedan upp i leken. Då är det viktigt att de vuxna som finns i barnets omgivning hjälper barnet att bearbeta saken. Här kan ofta far- och morföräldrar, om de finns till hands, vara till stöd i och med att de har stor livserfarenhet. (Ijäs 2004 s. 63)

2.6 Daghemmet som utvecklingsmiljö

Många barn tillbringar en stor del av sin barndom på daghem och i skolan bland yrkesuppföstrare. Stora grupper och lite personal leder till att vuxenkontakterna minskar. (Vilén et al. 2006 s. 65) Reservmormor finns som en extra vuxenkontakt på daghemmet för att öka tryggheten i barnens vardag. (Handbok för medföstrare s. 6)

Karaktäristiskt för det moderna samhället är ett samhälleliggörande av barndomen. Det betyder att barnets sociala liv allt mer präglas av samhälleliga institutioner vilka är viktiga sociala arenor för barnets uppväxt. (Madsen 2006 s. 119) I och med att man i dagens samhälle så långt som möjligt försöker inkludera barn med särskilda behov i daghems- och skolverksamheten har de stödjande åtgärderna riktats mot hela barngemenskapen. Daghemmet har i och med denna utveckling blivit ett område där det socialpedagogiska perspektivet har blivit allt mer aktuellt. (Madsen 2006 s. 25)

I vissa barnfamiljer och i barns vardagliga närmiljö, såsom daghem och skola, har vuxenresurserna som finns tillgängliga för barnen minskat eller så har intensiteten minskat tidsmässigt. På daghem och i skolan är personalen ofta utmattad av barnens ökade behov, av personalbrist och av effektivitetskrav. (Bardy et al. 2001 s. 142) En betydande orsak till att barns psykiska illamående hela tiden har ökat är att de vuxnas närvaro i barnens vardag hela tiden har minskat. (Tamminen 2001 s. 13)

Daghemmet och skolan utgör vid sidan av hemmet barnets vardagliga utvecklingsmiljö. För en bra utveckling förutsätts säkra och stabila människorelationer. Dagvården påverkar barnets sociala, emotionella och kognitiva utveckling som en del av barnets uppföstran. Till god dagvård hör förutsägbarhet och sensibilitet för barnets växlande behov tillsammans med de vuxnas närvaro och tillgänglighet. Det är också viktigt att barnet lätt kan närma sig de vuxna. (Bardy et al. 2001 s. 69, 74)

Föräldrar har olika möjligheter att försörja, sköta om och uppföstra sina barn. Barn behöver fungerande relationer till närvarande vuxna, som klarar av att dela både den glädje och sorg som barn upplever. Dessa vuxna behövs hemma, på daghem och i skolan. En del barn har flera pålitliga vuxna som är intresserade av dem och deras välbefinnande, medan vissa har få och andra nästan inga alls. (Bardy et al. 2001 s. 142) Ifall barnet inte har många närstående och familjen kanske har problem faller ansvaret över uppföstran på dagvården eller skolan där man inte har möjlighet att svara på behovet med den intensitet som skulle förutsättas. (Bardy et al. s. 124)

3 METOD

Jag har valt att utgå från daghemspersonalens perspektiv för att få svar på mina frågeställningar. Jag vill veta vad personalen anser om verksamheten och hur de anser att verksamheten gagnar barnen. Jag har gjort en empirisk undersökning i form av intervjuer för att nå mitt syfte och få svar på frågeställningarna. Jag har valt att intervjua daghemspersonal på tre daghem i huvudstadsregionen. Resultaten av undersökningen jämför jag med den teoretiska delen som behandlats i kapitel 2.

Efter att jag valt ämnet för mitt examensarbete tog jag kontakt med Folkhälsan för att få veta vilka daghem som har en reservmormor och för att få mera information om verksamheten. Jag intervjuade Gun-Britt Aminoff för att få lite bakgrundsinformation om "Reservmormor"-verksamheten. Aminoff informerade mig om hur många och vilka daghem och förskolor som har en reservmormor.

Det finns 7 daghem och 7 förskolor med reservmormödrar och -morfäder i Nyland. Nio av dessa finns i huvudstadsregionen. På fyra av dessa är reservmormor med i en daghemsgrupp medan resten är med i förskolans verksamhet. Jag valde att i undersökningen endast ta med de fyra daghem som finns i huvudstadsregionen och där reservmormor är med i en daghemsgrupp.

Jag kontaktade daghemsföreståndarna på de aktuella daghemmen. Ett av daghemmen hade inte längre "Reservmormor"-verksamhet. Därför har jag intervjuat personal från tre olika daghem. Jag bestämde mig för att intervjua två personer från varje daghem för att få ett lite större urval. På alla dessa tre daghem fanns två personer, barnträdgårdslärare eller barnskötare, från personalen som samtyckte till att bli intervjuade. Dessutom deltog en föreståndare och en läroavtalsstuderande på två av dessa intervjuer. Två av dessa daghem är Helsingfors stads daghem och det tredje daghemmet är ett privat daghem.

Jag skickade in en ansökan med planen för examensarbetet till Arcadas etiska råd. Efter att planen blivit godkänd skickade jag planen vidare till Helsingfors stads socialverk. När jag blivit beviljad forskningslov därifrån kunde jag genomföra intervjuerna på de daghem som hör till Helsingfors stad. Jag skickade också en fritt formulerad anhållan om forskningslov för examensarbete till det privata daghemmet, för att kunna genomföra intervjuerna där.

3.1 Kvalitativ datainsamlingsmetod

Jag har gjort en kvalitativ studie med temaintervjuer som datainsamlingsmetod, eftersom jag strävat efter att utveckla ny kunskap och djupare förståelse. En kvalitativ studie kännetecknas av öppenhet. Den som undersöker försöker så lite som möjligt styra den information som samlas in. Avsikten är att den som intervjuas själv får uttrycka sig på sitt eget sätt med sina egna ord. Kännetecknande för kvalitativ datainsamling är en viss närhet mellan den som intervjuar och den som intervjuas. Det kan handla om långa samtal eller observation av situationer och människor över en längre tid. Dessutom är kvali-

tativa metoder flexibla i och med att problemställningen kan ändras då processen framskrider. (Jacobsen 2008 s. 48-50)

Ett problem med kvalitativ datainsamling kan vara att eftersom det är resurs- och tidskrävande blir det besvärligt att undersöka många olika enheter. Detta kan medföra problem med representativiteten och den externa validiteten. (Jacobsen 2008 s. 51) I och med att jag i min undersökning fått med alla daghem i huvudstadsregionen som har en reservmormor, hoppas jag att jag fått en heltäckande bild av hurdan situationen är.

Då man bestämt sig för att göra en kvalitativ studie väljer man vilken datainsamlingsmetod man skall använda: öppen intervju, observation eller källstudie (Jacobsen 2008 s. 92). Jag har valt att använda mig av öppna intervjuer. Jag har utfört intervjuerna vid personliga möten och bandat in dem på bandspelare, vilket de som intervjuats gått med på. Ifall man bara använder sig av anteckningar är det svårt att ha en tät ögonkontakt med den som intervjuas. Att använda bandspelare möjliggör ögonkontakt, vilket enligt Jacobsen (2008 s. 98) är en förutsättning för ett bra samtal. Andra fördelar med bandspelare är att man får allt ordagrant på bandet och det minskar behovet av anteckningar och man kan upprätthålla en naturligare samtalskontakt. (Jacobsen 2008 s. 98) De som intervjuats har själv fått bestämma platsen och tidpunkten för intervjun. Alla intervjuer har ägt rum på daghemmen där personerna i fråga arbetar.

Öppna intervjuer är lämpliga då man undersöker få enheter, eftersom den ofta är tidskrävande, och då man är intresserad av vad människor säger och hur de tolkar och förstår ett fenomen (Jacobsen 2008 s. 93). Därför lämpar sig öppna intervjuer i form av temaintervjuer bra som datainsamlingsmetod för min undersökning. Jag har genomfört fyra individuella intervjuer och två gruppintervjuer. Jag har intervjuat personal från tre olika daghem, som har erfarenhet av verksamheten och känner till vad barnen får ut av att ha en reservmormor på daghemmet. På detta sätt har jag fått med erfarenhet om projektet ur personalens perspektiv. I de individuella intervjuerna deltog en föreståndare, en barnskötare och två småbarnspedagoger. I den ena gruppintervjun deltog en barnskötare och en läroavtalsstuderande och i den andra en barnskötare och en föreståndare.

3.2 Temaintervjuer

För mitt examensarbete har jag använt mig av temaintervjuer. Temaintervjuer är så kallade halvstrukturerade intervjuer. Intervjuerna baserar sig på vissa teman som man diskuterar kring. (Hirsjärvi & Hurme 2000 s. 47-48) Jag har gjort en intervjuguide med teman som jag tagit upp vid intervjutillfällena (se bilaga 4). De som intervjuats har själv fritt fått berätta omkring temat, istället för att jag skulle ha ställt dem en mängd frågor vilka de möjligen skulle besvarat med korta svar.

Då man gör upp intervjuguiden skriver man inte detaljerade frågor, utan väljer temaområden för intervjun. Temaområdena fungerar som en minneslista och håller fokus på det centrala. Vid själva intervjutillfället specificerar man temaområdena med frågor. (Hirsjärvi & Hurme 2000 s. 66) Min intervjuguide består av fyra olika temaområden:

1. Reservmormor på daghemmet
2. Barnen och reservmormor
3. Vuxnas roll i barns uppväxtmiljö
4. Kontakten över generationsgränserna

Man kan analysera kvalitativ data på många olika sätt, men det gemensamma för alla metoder är att man både analyserar delarna och betraktar delarna i en större helhet. Först samlar man in rådata till exempel i form av utskrifter från intervjuer eller anteckningar. Det är viktigt att man genast efter intervjun renskriver sina anteckningar eftersom de är gjorda samtidigt som man har ögonkontakt med den som intervjuas. Data skall, efter att det samlats in, delas i enskilda delar och sedan betraktas tillsammans med helheten. Intervjuerna skall jämföras med varandra och man skall se vad som är gemensamt i dem och vad som skiljer dem åt. (Jacobsen 2008 s. 134-136) Jag har renskrivit intervjuerna och intervjuanteckningarna kort efter intervjuerna.

3.3 Innehållsanalys

Beroende på hur man kan dela upp data och hur helheten tolkas, avgör man på vilket sätt materialet analyseras. (Jacobsen 2008 s. 134-135) I mitt arbete har jag använt mig

av innehållsanalysen, alltså delat in data i teman och därefter försökt hitta samband mellan kategorierna.

I innehållsanalysen börjar man med att kategorisera data från intervjuerna (Jacobsen 2008 s. 139). Eftersom jag använt mig av en intervjuguide i mina intervjuer har den grundläggande kategoriseringen gjorts redan på förhand. (Se temaområden i kapitel 3.2.) Efter att kategoriseringen gjorts fyller man kategorierna med innehåll. Nästa fas är att skapa en tabell. I tabellen antecknas kategorierna samt citat där man återger vad den intervjuade sagt. Därefter kan man göra en tabell på hur många citat som hör till respektive kategori. Till slut jämför man de olika intervjuerna med varandra och söker förklaring till skillnaderna. Jämförelsen görs enligt samma modell som analyseringen av de enskilda intervjuerna. Först kategoriserar man sedan delar man in citaten i kategorierna och till slut räknas antalet citat per kategori. (Jacobsen 2008 s. 139-143)

4 ETISKA REFLEKTIONER

Enligt Jacobsen (2007 s. 21) finns det tre grundläggande etiska krav för en undersökning. Dessa krav är informerat samtycke, krav på skydd av privatlivet och krav på att bli korrekt återgiven.

Jacobsen (2008 s. 22) definierar informerat samtycke som att den som blir undersökt deltar frivilligt och är medveten om de risker och möjligheter som deltagandet kan innebära. Alla som jag intervjuat har själv fått välja om de vill delta eller inte. Jag har meddelat dem som deltar i undersökningen om vilket arbetets syfte är och hur data används. Materialet från intervjuerna har använts bara för examensarbetet och allt material från intervjuerna kommer att förstöras när arbetet är färdigt. Materialet bevaras inlåst så att ingen utomstående kommer åt det. De som har tillgång till materialet är jag och min handledare.

Enligt Jacobsen (2008 s. 22) är det viktigt att fyra huvudkomponenter uppfylls inom ramen för informerat samtycke. Dessa är kompetens, frivillighet, fullständig information och förståelse. Med kompetens menar Jacobsen att den som blir intervjuad själv är för-

mögen att bestämma om han eller hon vill delta i intervjun. Ifall den undersökta personen inte uppfyller detta krav är det viktigt att resultaten från undersökningen är nyttiga för personen i fråga eller att det inte uppstår negativa konsekvenser. Frivillighet innebär att man kan göra ett fritt val utan press från andra. Då det gäller information är det i praktiken omöjligt att ge fullständig information åt alla som undersöks och därför kan man tala om tillräcklig information. Det är viktigt att de som undersöks får tillräckligt med information om undersökningens huvudsyfte, om nackdelar och fördelar med att delta i undersökningen och om hur data används. Det är också viktigt att försäkra sig om att de som deltar i undersökningen fått information och förstått den, alltså att förståelse uppnåtts. (Jacobsen 2008 s. 22-23)

Man bör sträva efter att de som blir undersökta skall förbli anonyma för att kunna skydda deras privatliv. Ofta går det inte att garantera total anonymitet och då krävs konfidentialitet istället. Det betyder att det i praktiken är möjligt att identifiera enskilda personer, medan det istället garanteras att personuppgifter inte sprids och att det vidtas åtgärder för att utomstående inte skall kunna identifiera någon vid presentationen av resultaten. (Jacobsen 2008 s. 24-25) Skydd av privatliv har garanterats i denna undersökning i och med anonymitet och att materialet behandlats konfidentiellt. Jag har varken nämnt informanternas namn eller på vilka daghem de jobbar.

Det tredje etiska kravet är att bli korrekt återgiven. Jacobsen (2008 s. 26) menar att man skall så långt som möjligt återge resultaten i sitt eget sammanhang och möjligast fullständigt. Jag har försökt återge svaren korrekt i min utvärdering. Jag har använt mig av bandspelare, vilket informanterna godkänt, för att kunna återge informanterna möjligast korrekt.

Efter att jag beviljats forskningslov skickade jag informationsbrev till de som lovat delta i intervjuerna (se bilaga 3). I informationsbrevet presenterades arbetets syfte samt de etiska kraven. Före intervjuerna försäkrade jag mig om att de som intervjuades var medvetna om de etiska kraven och bad om lov att få banta intervjuerna. Intervjuerna tog mellan 20-35 minuter.

5 RESULTATREDOVISNING

I mina intervjuer deltog alltså åtta personer från tre olika daghem. Dessa personer har haft ”Reservmormor”-verksamhet i den grupp de jobbar i mellan ett och tre år. Jag har valt att kalla personerna jag intervjuade för informanter. I kapitel 5.1.1 kallas daghemmen för daghem 1, 2 och 3, eftersom jag märkt att det finns vissa skillnader på hur verksamheten ordnas och ser ut på de olika daghemmen.

Jag har använt mig av mycket citat i resultatredovisningen, eftersom jag tycker att jag via citat i många fall bäst kan återge det som informanterna velat säga. För att texten ska bli lättare att förstå och att läsa har jag i vissa citat till en del ändrat texten från talspråk till skriftspråk.

5.1 Reservmormor på daghemmet

5.1.1 Reservmormors uppgifter i de olika daghemmen

Till reservmormors uppgifter på daghem 1 hör att vara med och hjälpa till i den planerade verksamheten. Reservmormor kommer en gång i veckan, alltid samma veckodag. Om reservmormor haft något annat program den dagen har personalen tillsammans med reservmormor kommit överens om en annan dag. Reservmormor har kommit på måndagar då det är ”målningsdag” och hon har fått vara med och måla, någonting som varit nytt för henne.

Då har vi alltid målat och då målar också alla vuxna som är här, så hon har också målat.

Det som ansågs bra på daghem 1 var att reservmormor alltid kommer samma veckodag för då har hennes besök invävt i den vanliga veckorytmen och barnen vet också när hon kommer. Reservmormor är med tillsammans med barnen och personalen i det de gör. Först har hon varit med när dagen börjat med att alla hälsas välkomna och vid sagostunden. Sedan har hon deltagit i förberedelserna för att måla, alltså främst att ta fram material. Hon har hjälpt till med det som behövs ”just då”, till exempel helt praktiska

saker som att knyta förkläden. Efter målandet har reservmormor antingen gått ut med barnen eller blivit inne och städat undan och gjort andra praktiska saker.

På daghem 2 försöker reservmormor komma en gång i veckan, men ibland kommer hon mera sällan. Hon brukar komma på tisdagar, men i fall det inte passar har hon enligt möjlighet kommit någon annan dag. Hon är varannan gång med de stora barnen och varannan gång med de små. Hon är på plats på förmiddagen och det är meningen att hon är med barnen och finns till som en extra vuxen. Det varierar hur lång tid hon är på daghemmet.

Reservmormor håller på med det som barnen gör, leker med dem, håller i famnen, läser för dem och hjälper till vid matsituationen samt nattar barnen. Personalen ansåg att den tid reservmormor är på daghemmet är kort och att tiden går snabbt. Andra kommentarer från personalen var:

Hon är alltid upptagen (med barnen).

Hon har nog varit en stor hjälp.

Väldigt lyckat tycker jag.

På daghem 3 kommer reservmormor en gång i veckan, varje onsdag kl. 8.30 och stannar till kl. 14.30. Hon är ett par tre gånger på lilla sidan och ett par tre gånger på stora sidan. Hon finns till för barnen och bland annat läser hon för dem. Famnen som reservmormor erbjuder nämndes också och det att hon lyssnar på var och en. Hon ger turvis tid åt alla och lyssnar så att var och en får berätta någonting. Reservmormor ansågs som först och främst en resurs för daghemmet och en tillgång för barnen:

Någon som de kan krypa upp i famnen på, som har lite mera tid och inte har något desto mera ansvar.

Alla har ju liksom massor att berätta åt henne.

Man vet att barnen är i goda händer.

Den största skillnaden mellan daghemmen är att på daghem 1 är reservmormor med i en barngrupp, vilket betyder att hon träffar samma barn varje vecka, medan hon på daghem 2 och 3 är turvis med i två barngrupper. På daghem 2 är reservmormor varannan gång

på lilla sidan och varannan gång på stora sidan och på daghem 3 är hon 2-3 gånger i rad på lilla sidan och 2-3 gånger på stora sidan. Tiden som reservmormor är på daghemmet varierade också, vilket påverkar vad hon hinner göra med barnen. En informant nämnde att tiden som reservmormor är med barnen blir kort när hon inte är i gruppen varje vecka.

Ett par informanter påpekade att det betonats för reservmormor att hon egentligen inte har några fastslagna arbetsuppgifter, hon kan bara vara med barnen. Reservmormors uppgift är inte att arbeta och det finns inga krav på att delta i arbetsuppgifterna. Dock får hon hjälpa till med olika uppgifter om hon vill. Daghemmen och personalen har tillsammans med reservmormor kommit överens om hur verksamheten ser ut. Dessa uppgifter sades också variera enligt behov. En informant berättade att personalen tillsammans med reservmormor valt sådana uppgifter som passar åt henne och som hon klarar av.

Hon kan sitta i en soffa och läsa bok hela dagen om de är det som behövs.

Det finns inga ramar som vi måste följa, utan det här gör vi upp precis enligt hur det känns och vad vi tycker[...] det måste inte vara på något visst sätt, utan vi gör det så att alla upplever att det känns bra.

5.1.2 Planering av verksamheten med reservmormor

Enligt alla informanter har reservmormor inte varit med på planeringen, utan reservmormor kommer med i den dagliga verksamheten. Man var dock öppen för idéer och lyssnar på vad reservmormor har att säga. En informant berättade att eftersom reservmormor inte varit med om planeringen har man suttit ner med henne efteråt och gått igenom vad som planerats. Reservmormor har blivit informerad om vad som kommits överens om och så har hon fått ställa frågor samt komma med förslag.

Ett par informanter ansåg att reservmormor inte behövt vara med och planerat eftersom programmet inte varierar. Reservmormor har dock fått vara med och påverka och komma med idéer.

Men sen har hon ju varit på det viset aktiv vår dagismormor att hon har till exempel bjudit hela gruppen till sin trädgård på sådan här skördepiknik. Och då var det jätte roligt. [...]Det har vi nog varit

öppna för att om hon har haft någon idé så har vi försökt förverkliga det så att det sku bli trevligt för henne men också för hela gruppen.

Två informanter nämnde att reservmormor ofta varit med på olika fester och tillställningar, eftersom reservmormor själv har velat vara med.

Hon kommer jätte gärna med och hon för fram själv det där budet hela tiden att om vi har något extra så kommer hon gärna och hjälper och har vi utfärder så kommer hon med och på det viset liksom också där en resurs.

5.1.3 Behovet av reservmormor i daghemsverksamheten

En informant ansåg att det finns ett behov för flera händer på daghemmet. Hon nämnde att alla händer behövs. Ett par informanter ansåg att det är bra att reservmormor inte behöver avlägsna sig någonstans. En informant nämnde famnen som en sak som reservmormor kan erbjuda och som det finns behov av.

Det påpekades att många barn har nära kontakt med sina mor- och farföräldrar, men det finns också de som inte har det, och för dem är det viktigt att varje vecka få träffa någon från den äldre generationen. Barnen får träffa en äldre person, vilket flera informanter ansåg som viktigt.

En informant ansåg att det finns ett behov av vuxna som är ansvariga, och att reservmormor i första hand är en extra resurs i vardagen. Behov av reservmormor finns i och med att hon har en annorlunda livssyn. Informanten ansåg att det finns ett behov av äldre personer som tröstar barnen på ett annorlunda sätt för att de ser situationen med andra ögon än vad personalen ser.

En extra sådan här lyx i vår vardag att vi har en människa som kan ställa opp och har kanske en liten annan touch till barnen än vad vi har, när vi har den där fostringsrollen och ansvarsrollen så hon kan ha mera den där mjukare rollen.

De flesta informanter ansåg att barnen nog har tillräckligt stora sociala nätverk, men att reservmormor nog behövs som en extra resurs. En informant påpekade att om barnen inte har sina mor- och farföräldrar tillgängliga så då kanske de har ett lite mindre socialt

nätverk. En annan informant ansåg att i dagens samhälle är vännerna viktiga och att de utgör ett tillräckligt stort nätverk för familjerna. En informant tyckte att det nog märks på vissa barn att de har ett mindre nätverk, men att det inte går att generalisera. En informant påpekade att det att reservmormor kommer en dag i veckan några timmar om dagen inte ändå har så stor inverkan på barnens sociala nätverk. Det ansågs också att det är svårt för personalen att se hur socialt nätverk barnen har utanför daghemmet.

En informant tyckte att det är synd att "Reservmormor"-verksamheten inte blivit allmänna än vad den är eftersom verksamheten är enbart positiv. Det var flera av informanterna som önskade att reservmormor skulle ha kommit oftare och stannat längre stunder. Ett par informanter nämnde att de skulle önska ha flera mormödrar, men att det tyvärr inte finns så många som är intresserade av verksamheten.

Nog önskar vi att hon ska vara längre dagar men det passar inte för henne just nu.

Vi ska gärna ha en som ska komma fast varje dag eller hela dagen när hon kommer, men förstås det orkar man kanske inte sen i det skedet av livet.

Åtminstone så att det ska vara en gång i veckan.

5.2 Barnen och reservmormor

En informant funderade på att det kanske är lättare att vara tillsammans med lite äldre barn, förskolebarn eller skolelever, eftersom det är ganska krävande på daghemmet. Informanten nämnde också att den höga ljudnivån och farten är påfrestande. En informant nämnde att barnen nog i viss mån förstår att reservmormor är en äldre människa.

Jag tycker hon blev lite förvånad här efter ett tag när hon märkte att det är ju ganska mycket hyss i barngruppen om man säger så, att det var inte bara sådär gulligt heller.

Och så måste man tåla lite också för att det är faktiskt inte riktigt en enkel sak att stiga in i en barngrupp med vilda barn.

En informant ansåg att de yngre barnen har lättare att ta kontakt med reservmormor, medan de äldre mera prövar henne när de vill ha uppmärksamhet.

5.2.1 Vad kan reservmormor erbjuda barnen?

Barnen dom saknar nog äldre människor för dom har en helt annan ro i sig.

Reservmormor kan koncentrera sig helt och hållet på barnen och hon har tid med dem. Detta nämnde de flesta informanterna. Likasom att reservmormor inte behöver fundera på någonting annat än att vara tillsammans med barnen. En informant ansåg att hon hämtar med sig närhet, lugn och vishet om olika saker i livet. Lugnet som reservmormor kommer med togs upp av hälften av informanterna. Visdomen nämndes också av ett par informanter. En informant nämnde att reservmormor kanske har någon kunskap eller färdighet hon kan lära barnen. Reservmormor ansågs ha en annorlunda livserfarenhet, vilket ett par informanter tyckte att märks i hennes sätt att vara med barnen.

Äldre människor har ju ofta gått igenom en massa saker redan i livet. Och om det har gått på ett bra sätt så har dom ju ofta en levnadsvisdom och på något vis ett lugn. Att det är nog värdefullt.

Barnens tempo är ju, fast man tycker att de någon gång springer och har sig och att de har jätte hård fart, så de är ju ändå själsligt mycket långsammare på något vis. Att de är här och nu och de sku egentligen behöva någon som också är här och nu med dem. Att jag tror nog att just en äldre människa därför är en tillgång.

Hon har på riktigt en annan syn och tröstar barnen kanske på ett annorlunda sätt för när hon ser situationen med andra ögon än vad vi (personalen) ser.

Hon kommer in med det där lugnet att hon lever i en annan värld än vad vi (personalen) gör att vi springer mellan telefoner och datorn och så här och skyndar på, så hon tar det lugnt.

En sak som kom fram i alla intervjuer var famnen som reservmormor erbjuder. Famnen beskrevs som en varm famn som barnen får sitta i. En informant beskrev henne som en till trygg människa som barnen tycker om och som vill barnen väl.

Det finns en människa som sitter stilla och de kan krypa upp i famnen på, att de finns en trygg person till som de tycker om och som de märker att tycker om dem. Att hon har ett äkta genuint sätt och vill, verkligen vill, dem väl och jag tror att de känner sig trygga med henne (reservmormor).

Det som flera informanter ansåg viktigt var att reservmormor bara är här och nu och faktiskt är tillgänglig för barnen. Ofta måste pedagogerna fundera framåt och fundera på vad som skall göras härnäst, och där har reservmormor en viktig uppgift eftersom hon kan vara med barnen här och nu och finnas till för dem. Hon håller inte på med någonting annat. Detta togs upp av de flesta informanterna.

Vi som har fullt upp med det här som gäller daghemsverksamheten, men hon är ju inte beroende av det inte, utan hon kan sitta i soffan och läsa saga med barnen och de kommer och sitta i famnen på henne och hon har ingen fart på som vi har då, för vi ska ju leva det här dagislivet vi och hon kommer och liksom tar det lugnt här och har tid att ta i famnen.

Flera informanter nämnde att reservmormors huvudsakliga uppgift är att hon ger av sin tid åt barnen. Reservmormor är en extra människa som har tid för barnen. Ett par informanter ansåg att reservmormor finns till för barnen hela den tid hon är på daghemmet.

Då är det kiva när det finns en dagismormor som just har tid att sätta sig ner med sådana barn som kanske inte nu är tillräckligt gamla för att hjälpa till med det där undanstädandet.

När hon är här så då sku jag kunna tänka mig att hon sen stänger allt annat. Att när hon är här så då är hon med hela hjärtat här, så att då blir allt annat. Att fast hon har barnbarn och allt möjligt sitt eget, men ändå när hon är här så finns hon faktiskt här 100 %.

Hon kan erbjuda den där famnen och den där extra tiden och att hon ser barnen. [...] När vi springer av och an till datorn så kan hon vara kvar i soffan.

Det ansågs också trevligt att det är något extra för barnen när reservmormor kommer på besök. Enligt flera informanter blir barnen alltid väldigt glada när hon kommer.

Åtminstone då hon var ny här var det nog väldig upphetsning när "mommo" kom. Att sen blir de ju också lite vana med det, men nu är de roligt nog.

Barnen stortrivs nog för att hon har tid att sitta och bara vara med dem. Hon behöver inte avlägsna sig någonstans, utan är 100 procent närvarande för barnen.

Till reservmormors uppgifter räknades också att berätta om hur det var förr.

Hon berättar ju också att om när jag var liten hade vi si och så, och det är ju muntlig tradition som man förmedlar. Jag tycker att det är berikande.

Reservmormor har ett perspektiv bakåt i tiden. Hon kan berätta om hur det var förut och om hur det var när hon var i barnens ålder och vad som var olikt då. Detta nämnde nästan alla informanter. En informant ansåg att reservmormor mera är med i det som görs på daghemmet och finns som stöd för det, än att hon skulle berätta om förr i tiden och lära traditioner vidare.

Hälften av informanterna nämnde att reservmormor ibland berättar om vad hon gjort och om sina egna barnbarn. Barnen i sin tur berättar för reservmormor om sina egna

mor- och farföräldrar och vad de gjort tillsammans. Detta uttryckte en av informanterna som ”någonting gemensamt” för barnen och reservmormor.

5.2.2 Barnens behov av reservmormor i dagens samhälle

En av informanterna tyckte att det är bra om det finns en mormor som verkligen är en mormor. I varje fall när alla barn inte har mor- och farföräldrar och en dels bor långt borta eller till och med i andra länder. Även om mor- och farföräldrar som bor utomlands kommer regelbundet ansågs det att det blir avstånd emellan. De flesta av informanterna påpekade att det är bra att barnen får kontakt med en äldre människa, just av den orsaken att många mor- och farföräldrar bor i andra delar av Finland eller till och med utomlands.

Det är många som bor här i Helsingfors som har dem (mor- och farföräldrarna) i österbotten eller någonstans i andra delar av Finland, så det är nog bra att de får kontakt med äldre, äldre människor.

Ett par informanter påpekade också att alla inte har mor- och farföräldrar vid liv längre. En informant berättade att det finns barn som har alla sina mor- och farföräldrar nära, men att det också finns de som inte har en enda. Hon påpekade ändå att de flesta barn har någon som finns nära.

Det ansågs att då blodsbanden i dagens samhälle inte mera är av lika stor betydelse har just reservmormor och -morfar en viktig uppgift. En informant ansåg att vännerna mera hör till dagens familj.

Tanken på familj överhuvudtaget har ändrat sig, att när det är så många ensamstående och kanske man inte har sina egna föräldrar kvar, alltså far- och morföräldrar så att vännerna, en sådan här ny slags familjetänkande, har fått plats.

En informant påpekade att föräldrarnas roll har förändrats. Tidigare var det ofta mor- och farföräldrarna som tillsammans med den övriga släkten uppfostrade barnen. Det var många som uppfostrade barnen och det fanns många kontakter. Med tanke på detta ansåg informanten att reservmormor är viktig för barnen.

En informant ansåg att det i dagens samhälle finns ett tryck på att man skall arbeta så länge som möjligt och därför är många mor- och farföräldrar ännu i arbetslivet. Det leder till att mor- och farföräldrarna inte hinner träffa sina barnbarn så mycket.

Så att på det viset är det nog helt bra med att de träffar någon från en annan åldersgrupp egentligen än de som nu vanligtvis jobbar på ett lekis eller dagis.

Det som också nämndes var att personalen märkt att barnens egna mor- och farföräldrar kan vara väldigt upptagna. Detta har personalen noterat i och med att föräldrarna har svårt att få barnvakt då daghemmet ordnar olika tillställningar eller dylikt för föräldrarna på kvällen.

5.2.3 Förhållningssätt gentemot reservmormor

Enligt alla informanter har barnen på daghemmen inte haft några fördomar för reservmormor, utan de har tagit emot henne väldigt bra på alla daghem. Reservmormor har fått ett varmt bemötande av föräldrarna. Föräldrarna har fått ett ansikte på henne på det daghem där hon varit med på olika fester och tillställningar.

Hon har nog fått ett varmt bemötande. Föräldrar tycker också att det är trevligt att man har sådant här.

Jag har inte en enda gång hört att någon sku ha varit så där emot, att ”no va e de här nu”, tvärtom.

Det har nog bara varit positivt från barnens sida och föräldrarnas sida.

En informant berättade att en del barn inte helt enkelt bryr sig om att reservmormor är på plats, utan koncentrerar sig helt och hållet på sina egna saker. De har inte något intresse av att krypa upp i famnen och för dem är det egalt om reservmormor är på plats eller inte. De har inte fördomar, men ett ointresse för saken. Det om barnen har egna mor- eller farföräldrar påverkade enligt informanterna heller inte alltid intresset för reservmormor. Vissa barn, oberoende av om de har egen mormor eller inte, är väldigt intresserade och andra är inte alls intresserade. En del av barnen tycker väldigt mycket om reservmormor och det är viktigt för dem att hon kommer medan det för andra barn inte har betydelse.

Sådana barn som behöver en famn och tycker om att få uppmärksamhet ansågs gagnas av att reservmormor kommer på besök. En informant menar att det är en viss typ av barn som mera än andra behöver få vara i famnen och som älskar att få uppmärksamhet.

De behöver mera hela tiden den där känslan av att det finns någon nära, om de är lite ens otrygga i gruppen eller av någon orsak är lite kanske flunssiga eller trötta eller någonting annat, och då behöver de mera och då är det jätte bra att hon finns där.

En informant påpekade att de flesta barn dock är intresserade av reservmormor och vill ha med henne att göra. De vill sitta i famnen, leka eller spela spel med henne och lyssna på saga. Detta leder till att under dagens lopp blir hon riven åt olika håll av många barn.

Ett par informanter ansåg att reservmormor inte heller alltid räcker till, eftersom det kan uppkomma situationer då alla vill upp i famnen på henne och alla skulle vilja spela med henne, vilket leder till att barnen river henne åt olika håll. Hon kan känna sig stressad av känslan att inte räcka till.

En informant ansåg att de är lyckligt lottade eftersom deras reservmormor är så engagerad och hon försöker komma varje vecka. Det ansågs också viktigt att daghemmet haft samma reservmormor en längre tid så att barnen faktiskt har hunnit bygga upp ett förhållande och förtroende för henne. En informant berättade att barnen har kunnat sätta sig till ro eftersom de kan lita på reservmormor och behöver inte testa vad hon går för. Reservmormor har funnits så länge att det känns tryggt. I början provade barnen vad hon går för, vad de får göra och om hon följer daghemmets regler eller om man får göra vad som helst när hon är på plats. Hon hade det riktigt tufft i början när barnen härjade med henne.

Hon har då ordnat allt det där andra livet så att säga på det viset att hon vet att onsdagen är reserverad för det här.

Hon har varit samma person att hon är någon som barnen redan har lärt sig vänta på så, att när kommer ”mommo”, och att de inte ha bytt person, det tycker jag är viktigt aspekt i det här.

En informant tyckte att ifall man inte har mormor eller farmor vid liv eller en mormor eller farmor som är tillgänglig, kan reservmormor vara den mormor som blir väldigt viktig. De hade ett konkret exempel på detta på daghemmet. Det var en liten flicka som

nyligen flyttat utomlands ifrån och alla hennes släktingar har blivit kvar där, så hon har ingen mormor eller farmor i Finland. För henne har reservmormor kommit att bli mycket betydelsefull och hon har varit väldigt glad alltid då reservmormor kommer. Det hade varit på en julfest när flickan varit gråtfärdig, eftersom de andra hade sina mor- och farföräldrar på plats, som man hade konstaterat hur betydelsefull reservmormor är. Hon fungerade som en ersättare för flickans egen mormor.

En annan informant ansåg att barnen stortrivs med reservmormor eftersom hon har tid att sitta ner och bara vara med barnen. Barnen tycker jätte mycket om henne och frågar ofta när reservmormor kommer.

5.2.4 Resurspersonens personlighet och kön– av betydelse?

Förutom temaområdena som togs upp på intervjuerna tangerades betydelsen av reservmormors personlighet och kön. Reservmorfar nämndes spontant på en del av intervjuerna. De flesta tyckte att det skulle vara bra med en reservmorfar, som kanske kunde hämta med sig annan slags erfarenheter. Ett par informanter tyckte att det skulle behövas män i daghemsverksamheten som manliga förebilder. En informant ansåg att pojkarna kanske skulle tycka att det vore tufft med en morfar.

Jag sku kunna tänka mig att det sku vara liksom både ock [...] det sku vara så fint om man hade en lekisfarfar som kunde tälja eller något sånt [...] hjälpa till att lite skruva och lite hamra där var det behövs, sånt sku också behövas.

Flera informanter ansåg att det mera handlar om en personlighetsfråga och om människotypen än om till exempel könet. En informant ansåg att det säkert har betydelse om man har barn eller barnbarn själv och om man är van att umgås med barn eller inte. Ett par informanter tyckte att någon kanske har ett större socialt behov av att träffa vuxna och söker vuxenkontakten på daghemmet. Det ansågs också ha en stor betydelse hur man själv är inställd och hurdan man är som person. Reservmormor ansågs ofta engagerad, utåtriktad, öppen och hjärtlig. Det ansågs viktigt att man är villig att ge av sig själv. En informant ansåg att det är jätte fint att det finns privatpersoner som ställer upp helt gratis utan någon ersättning. Informanten ansåg att det är helt ljuvligt att det finns per-

soner som kan ställa upp och vill ställa upp. Hon ansåg att barnen endast har nytta av att det finns en extra människa som finns till bara för barnen.

Hon faktiskt kommer dit bara för att hon vill vara där med barnen och det syns ju i hennes verksamhet sen att det är väldigt väldigt välvilligt inställda till barnen och vill barnen väl och det känner ju de här barnen på sig så därför är de ju sen så hemskt pop sen.

En informant tyckte att reservmormor inte är en mormorsgestalt i den bemärkelsen att hon skulle kunna ersätta den egentliga mormodern. För att kunna ersätta mormor ansåg informanten att reservmormor borde fungera hemma hos barnen. Informanten ansåg reservmormodern vara mera som något extra för barnen. En informant ansåg att det skulle vara viktigt att reservmormor bara kan sitta någonstans och barnen får komma till henne. Hon kan till exempel handarbete eller pyssla med något.

6 ANALYS

Jag kommer att utgå från mina frågeställningar i analysen. I analysdelen jämför jag resultaten från min empiriska undersökning med den teoretiska delen.

6.1 Vad kan reservmormor bidra med för barnen på daghemmet?

Enligt Sulku (2001) behöver barnen tid av de vuxna för att uppleva en bra barndom. Sulku påpekar också att tiden som de vuxna tillbringar med barnen, finns närvarande för barnet och diskuterar med barnet gynnar barnets utveckling och växande. Alfvén och Hofsten (2007) anser att det är viktigt att mor- och farföräldrarna har tid för barnen. Flera informanter ansåg att reservmormor ger av sin tid åt barnen. Ett par informanter ansåg att reservmormor finns till för barnen hela den tid hon är på daghemmet. Reservmormor ansågs kunna koncentrera sig helt och hållet på barnen. En informant nämnde att reservmormor i tur och ordning ger varje barn tid. Reservmormor ansågs vara tillgänglig för barnen och finnas i nuet.

Taipale (2002) anser att mor- och farföräldrarna har en viktig uppgift i att erbjuda en famn åt barnen. Hon skriver att barnet känner trygghet och närhet då det får sitta i famnen. Alla informanter tyckte att en av de viktigaste saker som reservmormor kan erbjuda barnen är famnen. En informant nämnde vidare att reservmormor kan erbjuda närhet åt barnen.

Enligt Sinkkonen (2001) är det viktigt att barn har någon som faktiskt lyssnar på dem. Alfvén och Hofsten (2007) anser att en uppgift som mor- och farföräldrarna har är att lyssna på barnen. Ett par informanter nämnde att en sak som reservmormor kan bidra med är att hon verkligen lyssnar på barnen. Det nämndes också att hon turvis lyssnar på vart och ett av barnen. Det kom fram i intervjuerna att ett gemensamt ämne barnen och reservmormor kan diskutera om är vad barnen gjort tillsammans med sina egna mor- och farföräldrar och vad reservmormor gjort tillsammans med sina barnbarn. Alfvén och Hofsten (2007) talar om att mor- och farföräldrarna kan berätta om sitt eget liv för barnen och diskutera med dem.

Enligt Alfvén och Hofsten (2007) kan mor- och farföräldrarna berätta om hur det var förr i tiden. Taipale (2002) påpekar att barnen ofta är intresserade av om hur det var förr i tiden och om mor- och farföräldrarnas egen barndom. Nästan alla informanter talade om att reservmormor kan berätta om hur det var förr, eftersom de har ett perspektiv bakåt i tiden. Informanterna nämnde vidare att reservmormor berättar om sin egen barndom.

Ijäs (2004) hävdar att det är viktigt med kontakter över generationsgränserna för att kultur och tradition skall föras till den yngre generationen. Vidare påpekar Ijäs (2004) att den äldre generationen har livserfarenhet. Dieckmann (2002) menar att förmedling av livserfarenheten hör till mor- och farföräldrarnas uppgifter. Ett par informanter ansåg att livserfarenheten syns i reservmormors sätt att vara med barnen.

UNESCO definierar generationsöverskridande lärande som: "överföring av erfarenheter och kunskap mellan äldre och yngre generationer" (Boström 2001). Boström (2003) skriver om generationsöverskridande lärande i sin undersökning. Resultaten visar att barnen lär sig olika färdigheter av klassmorfäderna. Holmberg har i sin undersökning

kommit till liknande resultat. Barnen lärde sig mycket av de äldre och deras erfarenheter. Kaplan behandlar också lärandet i sitt arbete. Lärandet är en viktig aspekt i generationsöverskridande verksamhet. En informant ansåg att reservmormor kanske har någon kunskap eller färdighet som hon kan lära barnen. Dieckmann (2002) och Fågel (2010) menar att mor- och farföräldrarna kan lära vidare någon kunskap eller färdighet åt barnbarnen.

I intervjuerna framkom också att reservmormor ofta läser för barnen. Aminoff (2010) anser att reservmormor därmed kan fungera som ett språkstöd för barnen. Aminoff tog också upp att det ofta är en viss människotyp som ställer upp som reservmormor. Det som dessa personer har gemensamt är att de tycker om barn och vill dela sin tid med barnen. De flesta informanter ansåg också att det har stor betydelse hur man är inställd och hurdan man är som person. Enligt Aminoff är det svårt att hitta de som är intresserade. Ett par informanter nämnde att det är synd att det inte finns fler intresserade. De skulle ha önskat sig flera reservmormödrar till daghemmet.

Enligt Ijäs (2004) tar barnen i leken upp oklara saker som de kanske inte förstår. Därför är det viktigt att det finns vuxna som förklarar för dem. Ijäs anser att mor- och farföräldrarna har en viktig uppgift i detta i och med deras livserfarenhet. Informanterna tog upp att på daghemmen leker reservmormor ofta med barnen. Reservmormors livserfarenhet lyftes också upp som en positiv sak.

Sulku (2001) skriver att barns trygghetskänsla ökar i och med långvariga och nära relationer till vuxna. Både Sulku (2001) och Madsen (2006) menar att problemen minskar och blir lättare att handskas med i och med det sociala nätverket och relationerna. Informanterna ansåg i allmänhet att de uppskattar att barnen nog har ett tillräckligt stort socialt nätverk och att reservmormor finns här som en extra vuxen. En informant ansåg att de barn som inte har mor- och farföräldrar tillgängliga, inte har ett lika stort socialt nätverk.

6.2 Vad är behovet av reservmormor i förhållande till barnens behov i dagens samhälle?

Alfvén och Hofsten (2007) påpekar att alla barn inte har sina mor- och farföräldrar vid liv. Alfvén och Hofsten samt Dieckmann (2002) poängterar att mor- och farföräldrarna kan bo långt borta. Detta påpekade också de flesta informanterna. Dieckmann poängterar att en del mor- och farföräldrar kan bo i andra ändan av Finland eller till och med i ett annat land. Detta tog också informanterna upp. De flesta informanter ansåg att det i sådana fall är bra att barnen får lära känna en äldre människa.

Alfvén och Hofsten (2007) menar att en extra resursperson kan vara en väldigt stor tillgång för både de barn som har mor- och farföräldrar och framförallt för de som inte har eller som mor- och farföräldrarna bor långt borta. Kumpula (2010) påpekar att genom en äldre resursperson får barnen kontakt med den äldre generationen. Informanterna ansåg att det är viktigt att barnen varje vecka får träffa någon från den äldre generationen. Informanterna ansåg också att reservmormor finns till som en extra vuxen och är en tillgång för barnen.

En informant ansåg att synen på familj ändrats. Vilén et al. (2006) berättar om hur samhället och familjen har förändrats. Familjen var tidigare stor och man hörde till familjen om man var släkt med varandra. I dagens samhälle är den rådande familjetypen en två generationers kärnfamilj, vilket lett till att kontakterna och banden till släktingarna har förändrats och ofta försvagats.

En informant ansåg att föräldrarnas roll förändrats. Informanten påpekade att det tidigare ofta var mor- och farföräldrarna som tillsammans med föräldrarna och den övriga släkten uppfostrade barnen samt att det fanns flera kontakter då. Här ansågs reservmormor ha en viktig uppgift i dagens samhälle. Vilén et al. (2006) påpekar att familjerna, till vilka hela släkten hörde, tidigare tog hand om uppfostran av barnen. En sak som en informant tog upp är att barnens mor- och farföräldrar ofta själv ännu är i arbetslivet och därför kanske inte har så mycket tid för barnbarnen. Dieckmann (2002) påpekar att mor- och farföräldrarnas arbetssituation kan leda till att det blir ett glapp mellan barnbarnen och mor- och farföräldrarna.

Ijäs (2004) poängterar att mor- och farföräldraskapet inte alltid behöver vara genetiskt, utan man kan se det som en relation mellan generationerna. Det viktiga är att man har intresse och tid för barnet. En informant poängterade att i dagens samhälle är blodsbanden inte mera det viktiga och därför har reservmormor en viktig uppgift. Ijäs anser att det viktiga med mor- och farföräldraskapet är att man erbjuder trygghet och finns till som trygga vuxna för barnen. Enligt Ijäs finns det många barn som skulle behöva någon som bryr sig om dem, som har tid och intresse för barnet. Hon poängterar att det inte behöver handla om de biologiska mor- och farföräldrarna. Många informanter ansåg att en viktig sak som reservmormor kommer med är att hon ger av sin tid åt barnen. En informant beskrev reservmormor som en till trygg människa som vill barnen väl.

Informanterna ansåg att då reservmormor kommit under en längre tid och kommer regelbundet, kan barnen lita på henne. Ijäs (2004) menar att långsiktiga förhållanden och att man kan lita på de som är i mor- och farföräldraåldern är viktigt för barnen.

Informanterna ansåg att daghemspersonalen ofta måste fundera på vad som skall göras till näst och har fullt upp med daghemsverksamheten, vilket reservmormor inte är beroende av. Bardy et al. (2001) menar att daghemspersonalen ofta är utmattad på grund av att barnens behov ökat, brist på personal och krav på effektivitet. Vilén et al. (2006) tar upp att många barn tillbringar en stor del av sitt liv bland yrkesuppfostrare på daghem och skola, där stora grupper och lite personal leder till att vuxenkontakterna minskar. Här kan reservmormor vara en viktig resurs. Informanterna ansåg att i och med att reservmormor inte har några fastslagna uppgifter räcker det att hon bara är tillsammans med barnen och finns här som en resurs för barnen.

Enligt Madsen (2006) är en av socialpedagogikens uppgifter att utveckla sociala band mellan människor. Socialpedagogiken har också en förebyggande inverkan på daghemmet. Enligt Hämläinen och Kurki (1997) är människors vardag i centrum för socialpedagogiken. Det handlar bland annat om nya möjligheter att förbättra sin livskvalitet. Reservmormor verksamheten är ett sätt att skapa nya band mellan människor och att öka tryggheten på daghemmet. Barnen lever sin vardag på daghemmet och detta är ett sätt att kunna förbättra deras livskvalitet, i och med att de får så mycket ut av verksamheten.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

I detta kapitel diskuterar jag resultatet, reliabiliteten, generaliserbarheten och validiteten med arbetet samt metodvalet. Jag kommer att ta upp förslag för fortsatt forskning inom ämnet, samt behandla arbetslivsrelevansen.

7.1 Resultatdiskussion

Jag anser att arbetets syfte nåtts och frågeställningar besvarats via resultatet av den teoretiska och den empiriska undersökningen. I detta kapitel jämför jag resultatet med syftet och frågeställningarna.

Till syftet hörde att belysa varför ”Reservmormor”-verksamheten är aktuell i dagens samhälle och om daghemspersonalen anser att det finns behov för reservmormor. Verksamheten är aktuell i och med att det finns barn vars mor- och farföräldrar av olika orsaker inte är närvarande. Vissa barn har inte sina mor- och farföräldrar vid liv, medan andra har mor- och farföräldrar som bor långt borta. Det finns också familjer där kontakten till släktingarna brutits av olika orsaker. Kontakterna över generationsgränserna är inte lika omfattande som de var tidigare. Detta kommer fram både i teorin och i intervjuresultaten.

Barn har ett behov av flera äldre vuxna i sitt liv. Framför allt eftersom samhället och familjerna har förändrats. Tidigare var uppfostran av barnen både på föräldrarnas och på släktens ansvar. Då hade mor- och farföräldrarna en viktig del i barnens vardag, medan dagens familj har förändrats till en kärnfamilj med bara föräldrar och barn. Detta har lett till att släktens betydelse har minskat.

Syftet med examensarbetet var att utforska vad daghemspersonalen anser att reservmormor kan bidra med på daghemmet. Genom ”Reservmormor”-verksamheten får barnen en möjlighet att träffa en äldre människa som finns till bara för dem. Resultatet av

min undersökning visar också att denna äldre människa kan erbjuda barnen en famn och trygghet i barnens liv. Reservmormor har tid för barnen, kan koncentrera sig bara på barnen, är tillgänglig och finns i nuet. Reservmormor lyssnar på barnen och diskuterar med dem. Hon ansågs ha ett lugnt tempo och ett visst lugn med sig, vilket ansågs gynna barnen. Reservmormor finns som en extra vuxen och extra resurs för barnen på daghemmet. Reservmormor beskrevs som en tillgång av personalen på daghemmet.

Barnen får kontakt med den äldre generationen via reservmormor. Äldre personer och mor- och farföräldrar är viktiga för barnen i och med att de har livserfarenhet och kan föra vidare tradition och kultur. De kan förmedla kunskap och berätta för barnen om hur det var förr i tiden. Äldre människor hämtar också med sig lugn och visdom. Via dessa resultat har jag nått mitt syfte att utreda varför mor- och farföräldrarna är viktiga för barnbarnen.

Resultaten visar att mor- och farföräldraskapet inte behöver vara genetiskt, utan i dagens samhälle behövs dessa resurspersoner för att täcka glappet i kontakten mellan generationerna. De flesta barn har dock kontakt med sina mor- och farföräldrar, men det finns barn som inte har det. Framförallt för dessa barn kan reservmormor erbjuda mycket.

Jag har fått erfara att verksamheten ser olik ut på de olika daghemmen. På två daghem är reservmormor på både lilla och stora sidan medan på ett av daghemmen är reservmormor varje vecka i samma grupp. Det som påpekats i intervjuerna har varit att det är bra om reservmormor kommer varje vecka. Barnen blir vana med henne och lär sig lita på henne. Det fanns också skillnader i hur lång tid reservmormor tillbringar på daghemmet.

Det som ofta lyftes fram i intervjuerna var att det beror på reservmormor och hennes personlighet hur verksamheten ser ut. Verksamheten ansågs dock ändå ha samma betydelse och det som är gemensamt för verksamheten är att reservmormor är på daghemmet på frivillig basis och att hon finns till för barnen. Aminoff (2010) ansåg att det som är gemensamt för reservmormödrarna är att de alla tycker om barn och vill dela sin tid med barnen.

Till mina ursprungliga temaområden för intervjuerna hörde inte att ta upp reservmormors personlighet eller kön. Dessa ämnen är därför utanför den teoretiska referensramen. Både reservmormors personlighet och tillgången till reservmorfar är ämnen som behandlades av informanterna. De flesta informanterna ansåg att en reservmorfar skulle vara bra att ha. Han kunde hämta med sig annorlunda erfarenheter och finnas till som en manlig förebild.

Främsta avsikten med ”Reservmormor”-verksamheten tycks mera vara att erbjuda barnen en famn och en äldre person som bara är med barnen, än att reservmormor skulle dela med sig av sin livserfarenhet. Trots att många barn behöver reservmormors trygga famn har det i min studie framkommit att reservmormor har en livserfarenhet som hon i högre grad kunde dela med sig av. Ur intervjuresultaten går att se att daghemmets främsta avsikt är att få en hjälpende hand i vardagen, då det kanske kunde satsas mera på reservmormors livserfarenhet. Reservmormor kunde i större utsträckning dela med sig av sin kunskap och faktiskt föra vidare tradition och kultur.

Intervjuresultaten visar att reservmormor inte är med på själva planeringen av verksamheten, men att hon nog får komma fram med sin åsikt och på så vis påverka verksamheten. Reservmormor kunde kanske bättre påverka hur dagen ser ut då hon är på plats. Det beror ju också på reservmormor själv vad hon vill få ut av verksamheten samt hur aktiv hon är. Det finns behov i daghemsvärlden för ett extra par händer, en famn och någon som har tid för barnen, medan det ur ett mera övergripande perspektiv finns behov för barnen att träffa en äldre människa med mycket livserfarenhet. Reservmormor kan vara den person som för tradition och kultur vidare till den yngre generationen. Detta borde mera beaktas i planerandet av verksamheten.

Jag är nöjd med att undersökningen gett resultat och med själva arbetet. Resultaten från teorin och empirin har bekräftat det jag tänkte och också gett mig ny kunskap om ämnet. Antalet daghem med ”Reservmormor”-verksamhet visade sig dock vara färre än jag tänkt mig. Med flera daghem med i undersökningen kunde studien ha blivit mera djupgående och möjligen gett ett bredare perspektiv. Jag har ändå uppnått syftet med arbetet och fått svar på mina frågeställningar.

7.2 Reliabilitet, intern och extern validitet samt metodval

Reliabilitet handlar om hur pålitlig och trovärdig den information är som man samlat in. Alltså om undersökningen går att lita på. Undersökningen skall vara utförd på ett trovärdigt sätt. Den som undersöker påverkar intervjuens gång, till exempel med kroppsspråk och hur man uttrycker sig. Sammanhanget påverkar också den som intervjuas. Inspelning av materialet kan öka reliabiliteten eftersom resultatet inte då påverkas av förmågan eller intresset av att anteckna. (Jacobsen 2008 s. 13, 170-173)

Jag anser att min undersökning är utförd på ett trovärdigt sätt. De som blivit intervjuade har själv fått bestämma var intervjuerna ägt rum. Alla intervjuer är genomförda på informanternas arbetsplatser, där intervjuerna kunnat genomföras utan avbrott. Jag har använt mig av bandinspelare vilket ökat reliabiliteten. Efter intervjuerna har jag transkriberat intervjuerna ordagrant.

Extern validitet kan kallas för generaliserbarhet. Det handlar om i fall resultaten kan generaliseras och om att de är giltiga i andra sammanhang också. Resultaten skall kunna generaliseras till sådana enheter som inte undersökts. Det kan vara svårt att generalisera resultat från kvalitativa undersökningar eftersom man ofta undersöker få enheter. (Jacobsen 2008 s. 13, 166-167)

Jag har undersökt tre skilda daghem med tre olika reservmormödrar och fått liknande svar av alla informanter. Tre daghem är ganska lite, men jag har tagit med alla daghem som har reservmormor i en daghemsgrupp i huvudstadsregionen. Dessutom stöder teoridelen resultaten från intervjuerna. Jag anser att min undersökning har en relativt hög extern validitet.

Intern validitet handlar om ifall resultaten är bekräftbara och uppfattas som riktiga. Det handlar om att flera människor är av samma åsikt och överens om något. Det handlar om ifall man har beskrivit ett fenomen på ett riktigt sätt. För att granska den interna validiteten kan man göra en kritisk genomgång av resultaten. Den interna validiteten på-

verkas av om man har fått tag på de rätta källorna. Bra källor är sådana personer som har god kännedom om ämnet, är nära ämnet och som inte har motiv för att ljuga. Det att man får data från flera oberoende källor visar också på hög intern validitet. (Jacobsen 2008 s. 156-157, 160-164)

Jag anser att resultaten från min undersökning är riktiga i och med att jag har haft flera källor från olika enheter, alltså daghem. Mina informanter har haft liknande åsikter och de har själva sett verksamheten, vilket betyder att de är nära det fenomen som undersökts. Jag anser att jag hittat rätt källor som har god kännedom om ämnet och inte har motiv för att ljuga. Jag anser att det är bra att jag intervjuat åtminstone två personer från samma daghem, så att jag fått med tillräckligt mycket information från alla tre daghem. Först tänkte jag att det kanske är onödigt att intervjua flera personer på samma daghem, men jag märkte att svaren från intervjuerna kompletterade varandra bra och jag fick på detta sätt en mer heltäckande bild av situationen.

Genom en kvalitativ undersökning har jag på ett lyckat sätt kommit fram till mångsidiga resultat. Jag är nöjd med att jag valde att använda mig av temaintervjuer, eftersom intervjuguiden hjälpte mig att hålla fokus på det centrala. Intervjuerna gav mig ändå möjlighet att fråga ifall något blev oklart eller om jag ville veta mera om något. Det var också bra att informanterna fick berätta fritt om ämnet. Jag försökte att inte ställa för styrande frågor. Det som jag funderade på var att det skulle ha varit intressant att intervjua reservmormödrarna också och få deras syn på saken. Det skulle dock ha blivit för mycket att undersöka.

7.3 Fortsatt forskning

Mitt förslag för fortsatt forskning är att man gör en liknande undersökning om hur reservmormödrarna upplever verksamheten. Jag har nu undersökt vad verksamheten betyder för barnen, men det skulle vara intressant att undersöka den ur reservmormödrarnas perspektiv och vad de får ut av den.

Det skulle också vara intressant att fortsätta undersökningen genom att undersöka hur många barn som har mor- och farföräldrar vid liv och tillgängliga. I undersökningen kunde man också utreda hur mycket kontakt barnen har med sina mor- och farföräldrar och vad de gör tillsammans.

7.4 Arbetslivsrelevans

Detta arbete är främst avsett för daghemspersonal och för socionomstuderande. Syftet med arbetet var att utreda ”Reservmormor”-verksamhetens betydelse för barnen på daghemmet ur personalens perspektiv. I resultatet framkommer att verksamheten är viktig och att det finns ett behov för den. Att generationsöverskridande verksamhet är av betydelse framkommer också i UNESCO:s studie. Nyttan av examensarbetet och resultaten för mig som socionom är att jag är medveten om betydelsen av verksamheten och kan beakta det vid planeringen av daghemsverksamheten. Man kan använda sig av detta resultat för att planera och ordna liknande verksamhet.

Jag anser att jag har nytta av att ha fått se hur verksamheten förverkligas och vilken skillnaden i verksamheten är på de olika daghemmen. Jag skulle själv som socionom rekommendera att verksamheten ordnas minst en dag i veckan och så att det räcker från morgon till eftermiddag. Detta för att barnen skall hinna bygga upp ett förtroende för reservmormor och lära sig lita på henne. Dock är det bra att ha en reservmormor även om hon kommer mer sällan och är korta dagar. Det gynnar också barnen, men mest får barnen ut av verksamheten då reservmormor kommer regelbundet och tillbringar tillräckligt med tid med barnen. Eftersom jag kommit fram till detta kan jag använda mig av denna kunskap då jag planerar verksamhet som socionom.

Jag har märkt att verksamheten bäst gagnar barnen då reservmormor bara får var med barnen och inte behöver fundera på själva verksamheten och delta i arbetsuppgifterna på daghemmet. Jag anser att jag som blivande socionom kan ha nytta av att veta vad en extra resursperson och en äldre människa kan erbjuda barnen på daghemmet. Det är även bra att veta att personalen har enbart positiva erfarenheter av verksamheten.

Examensarbetet är ett projekterat arbete för Folkhälsan, vilket betyder att jag kommer att ge ett exemplar av det färdiga arbetet till Folkhälsan. Jag hoppas att Folkhälsan kan ha någon nytta av arbetet i framtiden. Det som framkommer i arbetet är att verksamheten gagnar barnen och att daghemspersonalen anser att verksamheten är enbart positiv. Det framkommer också att det finns ett intresse för verksamheten, men att det skulle behövas fler frivilliga pensionärer för att fylla behovet.

KÄLLOR

- Alfvén, M. & Hofsten, K. 2007. *Barnbarnsboken. För mor- och farföräldrar*. Stockholm: Prisma. 188 s. ISBN 978-91-518-4796-2.
- Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. *Mikä lapsiamme uhkaa: Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun*. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Raportteja 263. Helsinki: STAKES. 188 s. ISBN 951-33-1245-3.
- Boström, A-K. 2003. *Lifelong learning, intergenerational learning, and social capital: From theory to practice*. Stockholm: Stockholm University. 167 s. ISBN 91-7265-571-2.
- Boström, A-K. 2001. *Klassmorför, en ny medarbetare i den svenska skolan: Ett generationsöverskridande projekt* [www]. Hämtat: 16.4.2010.
http://www.hj.se/upload_dir/1a1444de666bee28e1f66a3530b2dfa9.pdf
- Dieckmann, M. 2002. *Ikiomat isovanhemmat. Kokemus. Viisaus. Elämäntaito*. Klaukka-la: Recallmed Oy. 191 s. ISBN 951-847-015-4.
- Folkhälsan. 2010. *Reservmormor på daghem* [www]. Hämtat: 18.5.2010.
<http://www.folkhalsan.fi/startside/Du-behovs1/Jobba-som-frivillig1/Mormor-pa-daghem/>
- Fågel, S. 2010. *Isovanhemmuutta sukupolvien ketjussa- kurkistus suurten ikäluokkien lapsuuteen*. I: Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. Farkkumummoja ja pehmo-vaareja – uusia ikkunoita isovanhemmuuteen. Helsinki: VL-Markkinointi Oy. s. 56. ISBN 978-952-226-049-9.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino. 213 s. ISBN 951-570-458-8.
- Holmberg, L. 2003. *Möten över generations- och etnicitetsgränserna* [www]. Hämtat 25.4.2010.
<http://dspace.mah.se:8080/dspace/bitstream/2043/1285/1/utbrapp803.pdf>
- Handbok för medfostrare*. 2010. Sammanställd och utgiven inom ramen för projekten Farfar i skolan och Ung möter gammal. Sammanställd av: Utbildningsverket i Helsingfors, Svenska Pensionärsförbundet, Hem och Skola & Folkhälsan.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. *Sosiaalipedagogiikka*. Helsinki: WSOY. 254 s. ISBN 951-0-21354-3.
- Ijäs, K. 2004. *Isovanhemmat muutosten keskellä*. Helsinki: Kirjapaja Oy. 107 s. ISBN 951-607-041-8.

- Jacobsen, D. I. 2008. *Förståelse, beskrivning och förklaring. Introduktion till samhällsvetenskaplig metod för hälsovård och socialt arbete*. 1:2 upplaga. Studentlitteratur. 316 s. ISBN 978-91-44-00638-3.
- Kaplan, M. 2001. *School-based Intergenerational programs* [www]. Hämtat: 25.4.2010. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.74.8858&rep=rep1&type=pdf>
- Kumpula, S. 2010. *Isovanhemmuuden merkityksestä*. I: Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Helsinki: VL-Markkinointi Oy. s. 76. ISBN 978-952-226-049-9.
- Madsen, B. 2006. *Socialpedagogik: Integration och inklusion i det moderna samhället*. Studentlitteratur. Upplaga 1:2. 301 s. ISBN 978-91-44-00-481-5.
- Rotkirch, A., Söderling, I. & Fågel, S. 2010. *Isovanhemmuuden merkitys korostuu*. I: Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Helsinki: VL-Markkinointi Oy. s. 5-6. ISBN 978-952-226-049-9.
- Rotkirch, A. & Fågel, S. 2010. *Sukupolvien välistä köydenvetoa*. I: Fågel, S., Rotkirch, A. & Söderling, I. Farkkumummoja ja pehmoaareja – uusia ikkunoita isovanhemmukseen. Helsinki: VL-Markkinointi Oy. s. 50. ISBN 978-952-226-049-9.
- Sinkkonen, J. 2001. *Lapsen puolesta*. WSOY. 284 s. ISBN 951-0-26587-X.
- Sulku, S. 2001. *Seikkailu lapsen maailmassa*. I: Sulku, S. & Aromaa, J. Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta. Helsinki: Oy Edita Ab. s. 25, 51. ISBN 951-37-3407-2.
- Sulku, S. & Aromaa, J. 2001. *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*. Helsinki: Oy Edita Ab. 152 s. ISBN 951-37-3407-2.
- Taipale, V. 2002. *Isoäitikirja*. Helsinki: WSOY. 296 s. ISBN 951-0-26288-9.
- UNESCO. 1999. *Intergenerational programmes: Public policy and research implications: An international perspective* [www]. Hämtat: 19.4.2010. <http://www.unesco.org/education/uie/pdf/intergen.pdf>
- Vilén, M; Vihunen, R; Vartiainen, J; Sivén, T; Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. *Lapsuus erityinen elämänvaihe*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy. 1.upplagan. 573 s. ISBN 951-0-29655-4.

ANHÅLLAN OM FORSKNINGSLOV FÖR EXAMENSARBETE

Bästa föreståndare på _____!

Jag heter Emma Laahanen och studerar vid Arcada- Nylands Svenska Yrkeshögskola. För tillfället håller jag på med mitt examensarbete inom det sociala området. Min arbetsrubrik är Reservmormor- en extra resurs för barnen på dagis.

Syftet med mitt arbete är att ta reda på varför reservmormor på dagis är så aktuellt i dagens samhälle. Till syftet hör också att utforska på vilket sätt mor- och farföräldrarna är så viktiga för barnen och vad de kan bidra med på daghemmet. Jag kommer att ta reda på vad barnen får ut av reservmormor på dagis och hur det påverkar barnen. Jag har valt att undersöka saken från ett personal perspektiv. Jag anhåller här om att få intervjua några från personalen på _____ för att nå mitt syfte.

Som datainsamlingsmetod kommer jag att använda temaintervjuer. Materialet från intervjuerna kommer att användas för examensarbetet och allt material från intervjuerna kommer att förstöras när arbetet är färdigt. Materialet bevaras så att ingen utomstående kommer åt det.

Deltagandet är frivilligt och man får avbryta intervjun när som helst. Skydd av privatliv kommer att garanteras i och med anonymitet och att materialet behandlas konfidentiellt. Jag kommer inte att nämna varken informanternas namn eller på vilka daghem de jobbar i arbetet. Jag kommer att använda bandspelare, ifall informanterna godkänner det, för att sedan kunna återge informanterna möjligast korrekt.

Ifall Ni har frågor kan ni kontakta mig per telefon eller e-post.

Med vänliga hälsningar

Emma Laahanen

Socionomstuderande (YH)

telefon _____

e-post _____

Carina Kiukas

Handledare

telefon _____

Plats och tid

Underskrift och namnförtydligande

BILAGA 2

INFORMERAT SAMTYCKE

Jag har bekantat mig med informationsbrevet angående Emma Laahanens examensarbete. Jag har blivit informerad om syftet med examensarbetet. Jag är medveten om att deltagandet är frivilligt och att jag kan avbryta intervjun när som helst. Jag har också blivit informerad om att materialet från intervjun förstörs när examensarbetet är färdigt och godkänt samt att uppgifterna från intervjun behandlas konfidentiellt.

Jag ger min tillåtelse till att bandspelare får användas för inspelning av intervjun och att materialet från intervjun får användas till Emma Laahanens examensarbete.

Plats och tid

Underskrift och namnförtydligande

INFORMATIONSBREV

Hej!

Jag heter Emma Laahanen och studerar vid Arcada- Nylands Svenska Yr-
keshögskola. För tillfället håller jag på med mitt examensarbete inom det
sociala området. Min arbetsrubrik är Reservmormor- en extra resurs för
barnen på dagis.

Syftet med mitt arbete är att ta reda på varför reservmormor på dagis är så
aktuellt i dagens samhälle. Till syftet hör också att utforska på vilket sätt
mor- och farföräldrarna är så viktiga för barnen och vad de kan bidra med
på daghemmet. Jag kommer att ta reda på vad barnen får ut av reservmor-
mor på dagis och hur det påverkar barnen. Därför skulle jag nu vilja inter-
vjua några från personalen för att få personalens syn på saken. Materialet
från intervjuerna kommer att användas för examensarbetet och allt materi-
al från intervjuerna kommer att förstöras när arbetet är färdigt. Materialet
bevaras så att ingen utomstående kommer åt det.

Det kommer att handla om temaintervjuer vilka utförs i maj och juni. Del-
tagandet är frivilligt och man får avbryta intervjun när som helst. Skydd av
privatliv kommer att garanteras i och med anonymitet och att materialet
behandlas konfidentiellt. Jag kommer inte att nämna varken informanter-
nas namn eller på vilka daghem de jobbar i arbetet. Jag kommer att använ-
da bandspelare, ifall informanterna godkänner det, för att sedan kunna
återge informanterna möjligast korrekt.

Ifall Ni har frågor kan ni kontakta mig per telefon eller e-post.

Med vänliga hälsningar

Emma Laahanen

Socionomstuderande (YH)

telefon _____

e-post _____

Carina Kiukas

Handledare

telefon _____

BILAGA 4

INTERVJUGUIDE

1. Bakgrund: Namn, utbildning, yrke, hur länge arbetat på daghemmet/ inom branschen

2. Reservmormor på daghemmet

- Hur länge haft en reservmormor på daghemmet
- Reservmormors uppgifter
- Behovet av reservmormor i daghemsverksamheten
- Planering

3. Barnen och reservmormor

- Vad får barnen ut av reservmormor på dagis?
- Vad kan reservmormor erbjuda barnen?
- Barnens behov av reservmormor i dagens samhälle

4. Vuxnas roll i barns uppväxtmiljö samt kontakten över generationsgränserna

- Behov av vuxenkontakter och vuxennärvaro
- Lär känna en äldre person och den äldre generationen
- Fördomar → respekt
- Barnens egna mor- och farföräldrar
- Kultur, tradition, livserfarenhet och kunskap
- Barnens sociala nätverk